

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Cluverii[i] Sicilia Antiqua

Clüver, Philipp

Lvgdvni Batavorvm, 1619

Cap. XVI. Melita insula: quae eadem & Hyperia, Phaeacum antiquissima
sedes; & item Ogygia, sive Calypsûs insula. divi Pauli ad eam naufragium.
Gaulos insula.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14145

te, aliquot modiorum Siciliensium capace, incorruptis ac firmissimis relictis. Erycini in rei fidem ac miraculum, dentis filo ferreo ad crucifixi pedes, qui in medio templi Annunciata eiusdem opidi pendebat, suspendunt. Hac mihi omnia senatores Erycini opidi retulerunt. Meminit & exactè huius exempli Ioannes Bocacius, lib. IIII cap. LXVIII, de Genealogiâ deorum. Haud equidem nescius sum, jam inde antiquissimis temporibus ista Ἐρηκῶν ἰσθμῶν κάθηνα, id est, celsorum montium cacumina, Aetnam montem interpretatos esse plerosque auctores; in quibus Euripides etiam est poeta in primis antiquus, Homero annis circiter CCCCLX posterior; ut supra lib. I cap. II ostensum. verum, præterquam quod heic ad Aetnam, adeoque ad totum insulæ latus orientale insula, qualem in prædictis verbis describit Homerus, reperitur prorsus nulla; compluribus aliis documentis postea demonstrabo, ad hanc oram Vlyssæm non accessisse; sed ad Drepanum & Erycem: atque inde recto ac brevi cursu tenuisse Aeolias insulas; hinc verò Italiae litus. Nunc ad reliquas Siciliae insulas, quæ austrino eius lateri objacent, explicandas proficiscor.

CAP. XVI.

Melita insula: quæ eadem est Hyperia, Phæacum antiquissima sedes; & item Ogygia, sive Calypsus insula. divi Pauli ad eam naufragium. Gaulos insula.

20

Meridionali igitur Siciliae lateri, inter Pachynum & Camarinæ locum, μελίτη MELITA ἴησος, MELITA insula, objacet: quæ nomen antiquum hodièque obtinet, quamvis detortum, Malta vulgò dicta; Ioannitarum equitum, qui huc sese è Rhodo contulerunt, sede maximè clara. Memoratur Scylaci, Lycophroni, Cicero- ni, Diodoro, Livio, Val. Maximo, Straboni, Melæ, Plinio, Silio, Ptolemæo, Orofio, Stephano, Procopio, Aratori, Mela, lib. II cap. VII: *Africam versus Gaulos, Melita, Corsura*. Procopius, Vandiliar. rer. lib. I, de navigatione Belisari è Sicilia portu Cau-

canis in Africam narrans: Ἀρχαῖοι δὲ τῆς παλαιῆς ἰσθμῶν πρὸς τὴν μελίτην καὶ τῆς νήσου περὶ τὴν οὐρανὸν αἰτῶν τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὴν Ἰωνικὴν πελάγους διακρίσειν. Id est: *Velis celeriter sublatis, Gaultum & Melitam insulas petierunt: quæ Adriaticum Tuscanumq. maria determinant*. Apud Strabonem lib. VI ita legitur: Πρὸς τὴν δὲ Παχύνιον μελίτην, ὅθεν τὴν κωινῶν, ἀ καλεῖται μελιτῆνα, ἔ τὰ οὐρανὸν, καὶ τὴν μελίτην ἐκατέρωθεν ἀπὸ τῆς ἀφρικῆς. Id est: *Ante Pachynum jacet Melita; unde catelli Melitæ; & Gaudus: LXXXVIII ab utraq. ambæ distantes stadiis*. Sic equidem Græca veritè verba interpretes posterior: quamvis sensus certus esset nullus. quò enim vocem ἐκατέρωθεν referas, quum unius meminerit loci, nempe τῆς Παχύνιον cuius vocabulum masculini est generis. Prior interpretes verterat: *At sunt inter se ambæ millibus passuum*

LXXXVIII. Verum tam imperitum harum insularum fuisse Strabonem, vel chorographum Romanum, ex quo ista citat Strabo, uti LXXXVIII poneret millia inter eas, quæ v haud amplius millia inter se distabant, haud facile inducor, uti credam. Plinii verba, lib. III cap. VIII, hæc sunt: *Insule sunt in Africam versus, Gaulos, Melita, à Camarinâ LXXXVIII millia passuum*. Et ita epitomator eius, Martianus Capella, lib. VI: *Africam versus, Gaulos, Melita, à Camarinâ octoginta quatuor millibus passuum*. Hæc satis apertè testantur, ipsum Pachynum intellexisse promontorium Strabonem; à quo in utramque insulam LXXXVIII essent millia passuum. Vox igitur illa ἐκατέρωθεν haud dubiè emendanda in τῆς ἀφρικῆς & sensus erit hic: *LXXXVIII millia à promontorio ambæ distantes*. At Diodorus, lib. V, Melitam facit τῶν Συρακυσῶν εἰς τὴν ἰσθμῶν ἀπὸ τῆς ἀφρικῆς, id est, *ab Syracusis stadia circiter 1000 distans*: quæ sunt e millia passuum. quod justum sanè est interval-

lum inter dictam urbem & insulam. à Syracusis quidpè ad Ficallum, navium stationem, quæ VI circiter abest millibus à Spaccafurno opido, millia numerantur XL. inde verò brevissimo trajectu in Melitam millia LX. Cæterum apud Stephani epitomatores ita legitur: μελίτη, νῆσος, μετὰ τὴν ἰταλίαν καὶ τὴν ἀφρικῆν, ὅθεν τὴν κωινῶν μελιτῆνα. ὁ εἰρηκῶν, μελιτῆνα. ἐστὶ καὶ πῆλις, ἀπὸ τῆς καρχηδονίων καὶ δὴμος οἰκιστῆς. ὁ δημόσιος, μελιτῆνα. Id est: *Melita, insula inter Epirum & Italiam: unde catelli Melitæ. Incola eius dicitur Melitæus. Est & urbs, Carthaginiensium colonia. & item populus Oenecidis tribus. unde popularis Melitenis*. Latina sanè formatione à Melitâ nostrâ incolæ dicuntur Lucretio lib. IIII atque Cicero in Verrinâ IIII

10

MELITENSES. Ceterum, ut quam frequentissimè aliàs, sic heic etiam in dictis Stephani epitomatoris verbis ingens est vel menda vel error. Plinius lib. III, cap. XXVI: *Inter Corcyram & Illyricum est Melita: unde catulos Melitæos adpellari, Callimachus auctor est.* Hæc hodièque vulgari vocabulo in sinu Adriatico dicitur *Méleda*. Ab utrâ *Melitæos* catulos intellexerit sive Stephanus sive epitomator eius, planè dubium est; quando utrique eos tribuerunt diversi auctores; ut post latius videbimus. Stephanum, sive epitomatores eius nisi scripsisse credas, *Ἔστι καὶ ἄλλη σive ἐπίερα μελίτη νῆσος καὶ πόλις, ἀπὸ τῆς Καρχηδονίων, id est, Est & alia Melita insula & opidum, Carthaginensium colonia: planè ingens erit error, quòd Carthaginensium colonia in Adriatici sinus insulam deferatur: quam in hac inter Siciliam & Africam fuisse, haud unus testatur auctor. Scylax, ἐν Περιπέλοι. Ἀπὸ Ἐρμείας ἀκρας πρὸς ἡλίον αἰθροῦσα, μικρὸν ἀπὸ Ἐρμείας, εἰσὶ νῆσοι τεταῖς μικραῖ, κατὰ τὸ πρὸ Καρχηδονίων οἰκίμεναι. μελίτη, πόλις ἐλμειῶν. Γαῶλ. πόλις Λαμπίας: αὐτὴ πύργος ἔχει δύο ἢ τεταῖς. Id est: A Mercurii promontorio versus orientem Solem, haud longè à promontorio, tres sunt insula parva, ob id ipsum à Carthaginensibus habitatae. Scilicet Mercurii hoc promontorium sinum Carthaginensium ab oriente cludit, vulgò *Capo Buono* nunc dictum. Porro Thucydides, lib. VI; ubi varios recenset Siciliae insulae incolae: *Ὀικεῖν δὲ καὶ φοίνικες πρὸ πάντων μὲν τῶν Σικελίων, ἀκρας τε ἐπὶ τῇ θαλάσῃ Σοκολαβόντις, καὶ τὰ θηρικειδίαι νησίδια, ἐμπροσθεν ἑνεκῶν, τῆς πρὸς ὄντι Σικελίας.* Id est: Phœnices præterea circa omnem habitabant Siciliam, occupatis extremis ad mare partibus, parvisque insulis ei obiacentibus; negotiandi cum Siculis gratiâ. Diodorus, dicto lib. V: *τῆς δὲ Σικελίας ἐκ τῆς μεσημβρίας μέρους νῆσοι τεταῖς πέντε καὶ πλάγαι: καὶ τῶν ἐκάστη πόλιν ἔχει καὶ λιμῆνας, διωαιδύς τις χειμαζομένη σκάφισσι παρέχουσα πλὴν ἀσφάλειαν. καὶ πρῶτη μὲν ἐστὶν ἡ περὶ ἀγορφομένη μελίτη, τῶν Σαρακηνῶν ἀπὸ χροῦ ἐκείνη ὡς οἰκιστῆσα. * * * Ἔστι δὲ ἡ νῆσος φοίνικας ἀπύργος, οἱ τῆς ἐμπροσθεν ἀπὸ τῆς μέγας τοῦ κατὰ τὴν δύσιν Ὀκεανῶν, κατὰ Φυγίω εἶχον τῶν τῶν, Ὀλίμδρον ἔσαν, καὶ κενὸν πλάγιον.* Id est: Siciliae versus meridiem tres insulae medio in pelago objectae sunt, quarum unaquaque urbem habet & portus, qui tutos navibus tempestate iactatis receptus præbent. prima est, qua vocatur Melita, 13000 stadia à Syracusis distans. Paullo post: *Est autem hæc insula Phœnicum colonia, qui quum negotiationes suas ad Oceanum usque occidentalem extenderent, refugium in hanc insulam, ob portuum commoditatem & in alto mari positum, habebant.* Et eodem libro postea; ubi de eadem Phœnicum navigatione narrat: *Διόπερ ἐπὶ πόλιν χροῦς οἱ φοίνικες, ἀπὸ τῆς πλαιῦτης ἐμπροσθεν ἐπὶ πλὴν λαβόντις χροῦνον αὐξήσιν, Σοκολίας πλάγας ἀπέσειλαν, τὰς μὲν εἰς Σικελίαν & τὰς Κωίεργος τῶν νῆσος, τὰς δὲ εἰς τὴν Λιβύην, καὶ Σαρδόνια, καὶ τὴν Ἰβηρίαν.* Hoc est: Ex qua negotiatione per multum temporis opulentiores facti Phœnices, multis postea annis colonias non paucas in Siciliam & vicinas ei insulas, in Africam item & Sardiniam Hispaniamque deduxerunt. Quum Carthaginenses quoque dicti fuerint Græcis φοίνικες, Phœnices, & inde Latinis Pœni, Asiae heic populos à Tyro intelligi Phœnices, supra lib. I, cap. II ostensum est. Eos verò paullo ante Troianum bellum in Siciliam, Melitam, atque Gaulum, colonias deduxisse, ibidem docuimus. Carthaginensium qua ratione postea adpellatae sint cum in Sicilia tum in dictis duabus insulis coloniæ, posterius enarrabo, ubi prius ostendero, quinam mortales ante Phœnices Melitam tenuerint. Homerus, in *Odyss.* lib. V I ita canit:*

— Ἀπὸ Ἰβηρίαν

Βῆ δ' ἔς Φαιήκων ἀνδρῶν δὴ μὲν τι πόλιν τι·
 Οἱ πρὸν μὲν ποτ' ἔναον ἐν Δρυχόρῳ Ἰπείρῃ,
 Ἀρχὸν Κυκλάπων ἀνδρῶν Ἰπέρλυοροντων·
 Οἱ σφέας σινέσκοντο, Βίηφι δ' Ἰφέρτροι ἦσαν.
 Ἐνθεν ἀναστῆσαι ἀγε Ναυσίβοθον Ἰπείρῃς·
 Εἶσαν δ' ἐν Σχερῆν ἐκείνους ἀνδρῶν ἀλφειῶν·
 Ἀμφὶ δὲ τῆσδε ἔλασσε πόλιν, ἔειδ' ἰμάτω οἴκους,
 Καὶ νῆος πῆσθε θεῶν, ἃ ἔδασα δ' ἄρα εἶς.
 Ἀλλ' ὁ μὲν ἤδη κηλὶ δαμεισ ἀϊδος δὲ βεβήκει·
 Ἀλκίνοσ δὲ πῶτ' ἤρχε.

Id est: — At Minerva
 Ibat ad Phœacum populum atque urbem:
 Qui antea habitabant in spatiosa Hyperia.

*Prope Cyclopos, viros superbienteis .
Qui eos praedabantur; quum viribus forent potiores .
Hinc eos deduxit Naustibous, deo similis;
Collocavitque in Scheria, procul ab hominibus ingenioſis .
Urbesque muro munivit, & domos edificavit:
Templaque struxit deorum, & agros diviſit .
Sed hic, fato domitus, ad inferos jam deſcenderat .
Alcineus vero tunc imperabat .*

Quae ista fuerit Ἰπείρεια, HYPERIA, ostendere commentatores poëtarum, Didymus HYPERIA
10 & Eustathius, alique grammatici; ut supra lib. I cap. II ostensum est. Didymus: *insula; Phæ-*
cum pedes au-
Ἰπείρεια· οἱ μὲν τὴν ἐν Σικελίᾳ ὑπερον Καμαρίναν· οἱ δὲ δοτὸ τῆ ὑπερὶ τῶν ἡμῶν γηωσποριδίου. ἀλ-
λοι δὲ, ὅτι τὴν ἠῶσιν ἀλλοτρίαν τῶν Κυκλωπῶν χῶρον. Id est: Hyperia. alii eam dicunt esse Sici-
licae urbem, quae postmodum Camarina dicta: alii consuetum sic vocabulum volunt ab eo,
quod ultra nobis cognitam terram situs sit locus. alii insulam, Cycloporum terrae vicinam. Eusta-
thius: τὴν δὲ Ἰπείρειαν, πόλιν Σικελίας Ἰνέες Φασί, τὴν ὑπερον Καμαρίναν· οἱ δὲ ἠῶσιν ἀλλοτρίαν τῶν
Κυκλωπῶν χῶρον. Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἐ σωρεῖσθαι δοκοῦσι τῶ ποιητῆ οἱ τὴν Ἰπείρειαν ἠῶσιν λέ-
γοῦσιν. πῶς γὰρ αὐ νησιῶται οὗτοι οἱ ἐν αἰσῆ, ὑπερὶ Κυκλωπῶν ἐβλάπτοντο, οἷς ἠῶσιν ἦσαν κατὰ τὴν
Ὀμηρικῶν ἱστορίαν. Hoc est: Hyperiam quidam Sicilia urbem aiunt esse, quae postea Camari-
na dicta. alii vero insulam volunt prope Cycloporum terram. Nota autem, quod minimè cum
20 poëta consentire videntur, qui Hyperiam insulam dicunt: quidpe si insulam fuere eius incolae,
quomodo à Cycloporibus infestari poterunt; ut quibus, secundum Homeri traditionem, naves fuere
nullae. Stephani epitomator: Ἰπείρεια, πόλις Σικελικῆ. id est: Hyperia, urbs Sicula. He-
sychius: Ἰπείρεια, ἡ τῶν Φαιακῶν πόλις. id est: Hyperia, Phaacum urbs. Vibius Sequester:
Camarina nunc; ante Hyperie dicta. Apud Camarinam amnis quum antiquis tempo-
ribus adpellatus sit Hipparys: fictam inde esse omnem Homero de Hyperia, Phæa-
cum sede, fabulam, supra lib. I cap. XIII suspicatus sum. at heic autem adfirmare
grammaticos quosdam poëtae interpretes ex amnis vocabuli similitudine conje-
ctasse circa Camarinam fuisse illam Hyperiam: quum ipse poëta intellexerit ἠῶσιν ἀλλο-
30 τήσιν τῶν Κυκλωπῶν χῶρον, id est, insulam Cycloporum terrae vicinam; ut alii tradiderunt eius
antiquum poëtam Apollonium in Ἀρχαῖων lib. III hæc leguntur:

Οὐ μὲν ἐπὶ ζῶοντα καλαυτῶσι πύμον αἰαντῶ
Ἰλλον, ὃν Δειδῆς Μελίτη πικρὴν Ἡρακλῆϊ,
Δῆμον Φαιήκων. ὁ γὰρ οἰκία Ναυσίησιο
Μακρὸν τ' εἰσαφίκαε, Διονύσιο πηλὴν,
Νηϊέρῳ παῖδων ὀλοὸν Φόνον. ἐνθ' ὅ γε κέρκω
Αἰγείης ἰδάμασεν ἱερὰσ ἀμύρῳ παμμοῖο,
Ναΐαδα μελίτην· ἡ δὲ Δειαρὸν πικρὴν Ἰλλον,
Δῆμον Φαιήκων. ὁ μὲν οἰκία Ναυσίησιο
40 Τυτῆος ἰών ποτ' ἔβαιεν· ἀτὰρ λίπε ἠῶσιν ἐπειτα.
Οὐ γὰρ ὅ γ' ἠέσθαισιν αὐτῆ ἐνεελθετο νῆσω
Ναίαν, κρηναῖον ἐπ' ὄφρυσιν Ναυσίησιο·
βῆ δ' ἄλλαδε Κρονίω, αὐτόχρησιν λαὸν ἀγείρας
Φαιήκων: σὺ γὰρ οἱ αἰεὶ πέρσωε κέλῳσιν
Ἡρώς Ναυσίησιο· πῶσι δ' εἶσατο. καὶ μιν ἐπιφνον
Μένπρες ἀρκαύλοισιν ἀλεξόμενον περὶ βροσίν.

* * * * *
Ἀλλ' ἔθειον γαίης Ἰλλίδ' ἐξαιέντης
Τηλόσι, τὰς δ' ἀπέλειπον ὅσση Κόλχοισι πέροισιν
50 Ἐξείης πληθόντο Λιβυρινίδες εἰν αἰλί ἠῶσιν,
Ἰόσα τε δυσκίλαδος τε καὶ ἱμερτῆ Πιτυεῖα.
Αὐτὰρ ἔπειτ' ὄπι τῆσιν ὄρῳαι Κέρκυραν ἴκοντο.

* * * * *
— μελανομίω δέ μιν ἄσρες
Ναυῖλοι ἐκ πίντιο κελαινῆ πάντοθεν ὕλη
Δερκόμοιοι, Κέρκυραν ὄπι κλείσσι Μέλαιναν·
Τῆ δ' ἐπὶ καὶ Μελίτην, λιαρῶν περὶ θῆβας οὐρα,

Αἰπεινὸν τι Κερωσσὸν, ὕπερθε δὲ πολλὸν ἔχσαν
 Νυμφαίην ἀσπίδα, ἵνα κρείσσον Κάλυψιν
 Ἀτλαϊδὸς ναῖσσι· πρὸ δὲ ἠεροειδέα λώσσειν
 Οὐρεὰ δοιάζοντο Κεργωῖα.

Hoc est:

Sed haud jam virum illic offenderunt regem
 Hyllum: quem formosa Melite peperit Herculi
 Apud Pheacas. hic enim ad domum Nausithoi
 In Macrin pervenit, Bacchi cunabula,
 Ut lustraret natorum diram cadem. atq; heic filiam
 Aegae amnis domavit amore captus,
 Naxadem Meliten: quae validum peperit Hyllum
 Apud Pheacas. Quae in domo quidem Nausithoi,
 Dum parvulus esset, habitabat. ast postea reliquit insulam.
 Quum enim adolevisset, in eadem insula non capiebat
 Habitare, sub fastu dominantis Nausithoi.
 Itaq; Saturnium mare petiit, indigenam populo adsumto
 Phaecam. nam simul ei rex paravit iter
 Heros Nausithous; atq; illic dimisit. Ast illum interfecerunt
 Mentores pro bobus arma capientem in agro stabulantibus.

Ergo illi cursu ferebantur ex Hylleide regione exeuntes
 Procul: easq; relinquebant post se, quotquot Colchis quondam
 Post haec loca frequentes erant Liburnica in mari insula;
 Issa gravisonans amabilisq; Piraea.
 Atq; hinc ultra has ad Coreyam abiverunt.

— Nigrantem eam viri

Nautici ex mari atra undique silva
 Conspicati, Coreyam adpellant Nigram.
 Post hanc Melitam quoque, tepido letantes vento,
 Sublimemque Cerossam, & quae longe ulterius sita est,
 Nymphaeam praterunt. jamque se videre
 Iuga conjectabant Ceraunia.

Hinc Dionysius, de Situ Orbis:

Τόσσα μὲν Ἀσόνιον περιέσπειται ἔθνη γαίης.
 Κάθ' ἃ δὲ εἰς ἀργαῖς ἐρετῆν ἀσπίδα
 Θίνας ὑπερῆσαν Λιβυρνίδας, ἀμφὶ τ' ἑρμιῶν
 Ἰμείων χθὲν παλαιῶν, ὅσην ἀσπίδα κλιτῆν ἰσθμῶν,
 Βυλμιέων τ' ἀκτῆς. Ἰπὶ δὲ ἀσπετον ὄλιγον ἀργαῖον
 Ἰμυρηνικὸν περὶ χερσον ἐλιδετῆν, ἀχρὶ κορώνης,
 Οὐρέων τ' ἠλιβάτων, τὰ Κεργωῖα κελήσσοι.

Id est:

Tot igitur Ausoniam circumdepascuntur gentes terram.
 Inde autem ad auroram conversum circumvolvitur salum,
 Litora subradens Liburnica, circumque firmam
 Hyllensium terram omnem, quaecumq; adjacet isthmo,
 Bulimensiumque litora. post vero immensum tractum ducens,
 Illyricam circum terram volvitur, usque ad jugum
 Montiumque excelsos, quos Ceraunios vocant.

Plinius, lib. III, cap. XXII: Liburnia finis, & initium Dalmatia, Scardona; in amne eo
 [Titio,] XII millia passuum a mari. dein Tariatara antiqua regis; & castellum Tariana:
 promontorium Diomedis; vel, ut alii; peninsula Hyllis, circuitu c millium passuum: Tragurium,
 civium Romanorum. Hoc opidum hodieque antiquo vocabulo, detorto tamen, vo-
 catur Trav: Titius vero amnis Cerca. ad cuius sinistram ripam est Sebenicum opidum;
 & mox ultra hoc Hyllis peninsula, vulgò nunc Capo di S. Nicolo dicta: contra quam in
 alto pelago sita est versus austrum Issa insula. ultra hanc, propius continentem Cor-
 cya

cyra Nigra, Corzuola vulgò adpellata: & haud ita procul Melita, nunc Melada dicta; cui in continente ab ortu Solis objacet Epidaurus, nunc Ragusa vocitata. hinc contra Aulonem, quæ vulgò Valona est, & Nymphæum promontorium, sunt Cereffus & Nymphæa insule. quarum hæc alio olim nomine dicta fuit Saso: unde vulgò etiam nunc est Saseno. has continuò subsequuntur Ceraunii montes, vulgò Monte di Chimera. post hos tandem est Corcyra insula, vulgò nunc Corfù dicta; antiquissimis verò temporibus Scheria & Macris adpellata. Scholiastes in præscriptum Apollonii locum: μάκρης ποταμὸν ἔλεγον ἢ Σχερῖα, ὠνομασμένη δὸς τῆ Διονύσου τοῦ Φῶ. Id est: Macris antiquitus dicebatur à Bacchi nutrice Scheria. Et eodem libro postea: Εἰς τὸν Ἴονιον κόλπον εἰσπέλασι νῆος ἐστὶν ὈλίμωρⓄ καὶ λιπαρῆ. ὕψ' ἴω κείδωται τὸ δρεπανὸν τῆ Κρόνου Φασίν, ὃ τὰ τῆ πατρὸς αἰδοία ἀπέτιμωρ. οἱ δὲ Φασὶ Δημητρεῶ εἶναι τὸ τῶ: ὃ τῆς Τιτάνου εἰδοίαζε τεχυτιμῆν. κατ' ἴκωτος γὰρ ἢ θεὸς ποτε τὴν νῆσον ἐκένωεν, ἀραπίσσαι μάκριν, τὴν τὸ Διονύσου τοῦ Φῶν. Ταύτῃ φαίναται κατ' ἴκωτος, δὸς τῆς ἰσθμῆς τὸ γῆⓄ. It est: Ionium sinum ingredientibus occurrit insula opportunè portubus & pingui solo insignis. in qua falcem Saturni sitam esse tradunt, qua patris pudenda præsecuit. alii hanc Ceresis aiunt esse; qua Titanas docuit spicas secare. habitavit enim quondam dea in eâ insulâ, amore capta erga Macrin, Bacchi nutricem. Hanc verò insulam Phæaces incoluerunt, à diis genus ducentes. Et paullo post: Ἡ δὲ Κέρκυρα πρὸς πρὸν μὲν Δρεπάνῃ ἐκαλεῖτο εἶτα Σχερῖα. Δρεπανῇ δὲ ἐκαλεῖτο διὰ τὸ τῆ Δημητρεῶ, αἰτησαμένη δρεπανὸν παρ' Ἡ Φαίσης, τῆς Τιτάνου διδάξαι ἡρῆσεν. εἶτα αὐτὸ κρῖ φασὶ εἰς τὸ πρὸς Ἰταλίας ἰσθμῶν τῆ νῆσ. ἀποκλυζέσης δὲ τῆ Ἰταλίας, ἐξεραιωθῆναι τὴν γῆσιν τῆ γῆς Δρεπανῶ. ΤιμαίⓄ δὲ ἐκ τὸ δρεπανῶ, ὃ ἐξέτιμωρ τὸ Οὐρανῶ τὰ αἰδοία ὁ ΚρόνⓄ, ἢ ὁ Ζεὺς τὰ τὸ ΚρόνⓄ: ποτὸ γὰρ αὐτὸ κερύφῃ Φησί. μάκρης δὲ ὠνομασθῆ δὸς μάκρηⓄ, τῆ Διονύσου τοῦ Φῶ. Κέρκυρα δὸς Κερκύρας, τῆ Ἀσωτῆς Ἰθαγῆς. Hoc est: Corcyra antea vocabatur Drepane: postea Scheria. Drepane autem vocabatur inde, quòd Ceres, impetratâ à Vulcano falce, Titanas frumentum metere docuit. quam postea in maritimam insule oram abscondidit. adluente autem mari situs insule similis factus est falci. At Timæus dictam sic ait ab falce, qua Saturnus Cæli exsecuit pudenda: vel Iupiter Saturni. eam quidam heic absconditam tradit. Caterùm Macris dicta fuit insula à Macri, Bacchi nutrice: & Corcyra à Corcyrà, Ἀσπίσῃ.

Καὶ λιπαρῆ Κέρκυρα, Φίλον πέδον Ἀλκινόοιο.

Et pinguis Corcyra, carum solum Alcinoi.

30 Ad quæ ita Eustathius: Κέρκυρα: ἢ καὶ Φαιακία καλεῖται, καὶ Σχερῖα, καὶ Δρέπανον, καὶ ἈργῶⓄ. Id est: Corcyra; qua & Phæacia dicta est, & Scheria, & Drepanum & Argos. Lego, ut apud Apollonium & eius Scholiasten, μάκρης, Macris. Strabo, lib. VII: ΚαλλιμάχⓄ τὴν Γαδύλον Καλυψῆς νῆσον Φησί, τὴν δὲ Κέρκυραν Σχερῖαν. Id est: Callimachus Gadium ait esse Calypsum insulam; Corcyram verò Scheriam. Et lib. VI: Ἡ νῦν Κέρκυρα καλεῖται, πρὸς πρὸν δὲ Σχερῖα. Id est: Que nunc Corcyra dicitur; antea autem Scheria erat. Plinius, lib. III, cap. XII: Corcyra, cum urbe eiusdem nominis: Homero dicta Scheria & Phæacia; Callimacho etiam Drepane. Iuvenalis, Satyrâ xv; de Ulyssæ loquens:

Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?

Sic aliquis meritò nondum ebrius, & minimum qui

De Corcyra temetum duxerat urnâ.

40 Sed & omnibus hæctenus enarratis antiquior Thucydides lib. I: Ναυτικῶ δὲ καὶ πολλὸν πρὸς ἐχθρῶν ἐστὶν ὅτι ἐπιειρόμενοι [οἱ Κερκυραῖοι] καὶ κατ' τὴν Φαιακῶν ἀπονομήσιν τῆ Κερκύρας, καλεῖται ἐχθρῶν τῶ πρὸς τῆς ναῦς. Id est: Verum elati erant, cum propter rem navalem, qua aliquando multo præstantiores fuerant; tum ob Phæacum, qui prius Corcyram incoluerant, nauticam gloriam. Sed fatis jam superque ostensum, Corcyram antea dictam fuisse Scheriam & Macrim. nunc igitur ad institutum sermonem pergamus. Homerus igitur, loco supra percripto, Naufithoum tradit Phæacas, quum à vicinis Cyclopiibus premerentur, in Scheriam, id est, in Macrin sive Corcyram deduxisse. eam Phæacum prope Cyclopas sedem nonnulli Homeri interpretes tradiderunt fuisse insulam prope Siciliam, Cyclopium terram. Apollonius verò ait apud Phæacas in Macri insulâ filiam Aegæi fluvii fuisse Melitam; ex qua Hercules procreavit Hyllum, Hyllensium in Illyrico regem; qui sub Naufithoo in eadem insulâ educatus fuit. Id puellæ nomen sive verum fuerit, sive à poetis confictum; certè ex antiquissimis historiæ defuntum est monumentis; in quibus scriptum fuit, Phæacas, Corcyræ incolas, ex Melitâ primùm insulâ profectos fuisse. Melita autem quum Camarinensi litori esset objecta; alii Homeri interpretes, ipsam Camariam urbem Phæacum fuisse

fuisse sedem, per errorem opinati sunt. Huc adde, quod & μελιτήιον ὄρος, Meliteium montem in eadem Phæacum terrâ eodem lib. 1111 memorat Apollonius; in quo Aegæi fluvii filias egisse tradit. ad quæ ita Scholiastes eius: ὄρος κεκύρως μελιτήιον. id est: Mons Corcyra est Melitéus. & hinc Favorinus: μελιτήιον, ὄρος κεκύρως. id est: Melitéus, mons Corcyra. Atque ab iisdem Phæacibus sive Hyllenibus alteri illi Melitæ insulæ in Adriatico sinu, Illyriæ objectæ, vocabulum impositum fuisse, minime ambigendum est. Cæterum idem Homerus, Odyss. lib. v 11, Vlystem fingit ab Illo capto in Scheriam, sive Phæaciam, ad Phæacum pervenisse regem Alcinoium, qui patri Naufithoo in regno successerat. paullo igitur ante bellum Troianum Naufithous cum Phæacibus suis Melitam reliquit; pulsus, non à Cyclopiibus, qui jam tum in Sicilia fuere nulli; ut supra lib. 1 cap. 11 docui: sed ab ipsis haud dubie Phœnicibus, insulam, ut antè dixi, paullo ante Troianam expeditionem occupantibus. Herculem, qui ex Melitâ genuit Hyllum, x circiter annis ante eam expeditionem ex humanis excessisse, præter alios auctores, Eusebius discretè in Chronologiâ testatur. Homerum verò veris historiis multa adfinxisse fabulosa, cum Scholiastæ eius tum Strabo passim fatentur. quapropter nihil mirum, si lib. v 1 Phæacas, Melitæ insulæ incolas, à Cyclopiibus, Sicilia incolas, pulsos tradit: libro verò v 11 hos negat navigia habuisse ad trajiciendum ab Eryce in insulam Aegusam. Sic, quod post Troianum etiam bellum eos in Sicilia, & Vlyssis cum iis congressum, retulit, id poëtarum fecit more usitatissimo, sæpè præterita ceu præsentia fingentium.

Ergo Phœnices, ut supra dictum, paullo ante Iliacam expeditionem Hyperiam sive Melitam insulam, pulsus inde Phæacibus, occuparunt, unâ cum orâ maritimâ Sicilia incola; ἐμπορίας ἐνεκεν, ut inquit loco supra scripto Thucydides, τῆς πρὸς τὸς Σικελίους. id est: negotiandi cum Siculis gratiâ. sive, ut Diodorus lib. v tradit, ὅπως τῶν ἐμπορίας διατείνουσι μέχρι τοῦ κατὰ τὴν δύσιν ὡς κενὸν κατὰ φύσιν εἶναι αὐτῆν, ἀλλήλων ὄρου καὶ κέρδη πελάγια. id est: ut, quum negotiationes suas ad Oceanum usque occidentalem extenderent, refugium ipsis in hanc insulam esset, ob portuum opportunitatem, & situm in alto mari. quidpe, ut idem ait ibidem Diodorus, λιμνῶν ἔχει πολλὰ καὶ διαφόρων τῶν ὀχημάτων: hoc est: portubus pluribus iisque commodissimis instructa est. διὰ τὴν αἰτίαν οἱ κατοικοῦντες αὐτῶν ὀχέων ἐκέρχονται καὶ πολλὰ διατρίβουσι ἐπιπέλαγον, καὶ τῶν δόξων ἐκέρχονται. hoc est: quæ causa fuit, ut incole mercatorum beneficio brevi tempore & opibus auerentur & nomine inclarescent. licet unam tantum urbem in insulâ parvâ incolerent; ut quæ xx haud amplius in longum, xii in latum, passuum millia occupat; circuitu verò lx circiter: At quaritur jam, quàm diu Phœnices eam tenuerint. Thucydides, dicto lib. v 1, ὠκεῖον δὲ καὶ φοίνικες, inquit, πρὸς πᾶσιν μὲν τῶν Σικελίων, ἀνεργεῖται τῆν θάλασσαν δουλοβόλους, καὶ τὰ ὀπικείμηναι νησιῶν, ἐμπορίας ἐνεκεν, ἢ πρὸς τὸς Σικελίους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληες πολλοὶ καὶ θάλασσαν ἐπιπέλαγον, ἐκλιπόντες τὰ παλαιὰ, μοτύω, καὶ Σολοῖω, καὶ Πανόρμω, στωικίσαντες ἐπέμονη. Id est: Phœnices præterea circa omnem habitabant Siciliam; occupatis extremis ad mare partibus, parvisque insulis ei adjacentibus; negotiandi cum Siculis causâ. Postquam verò permulti Græcorum illuc cum navibus trajecerunt; relictis plerisque, Motyam ac Soluntem & Panormum, sedibus ibi positus unâ incoluerunt. An igitur Melitam etiam & proximam huic Gaulum reliquerunt? Negare hoc sanè videtur Scylax, antiquus satis auctor; ut qui sub eadem cum Dario atque Alexandro Magno tempestatem, vel paullo post, annis post Græcorum in Siciliam transitum ferè 10, vixisse creditur; unde etiam antiquissimis illis geographis atque historicis à Festo Avieno, in libro de Orâ maritimâ, adnumeratur; Hecataeo, Hellanico, Phileo, Pausimacho, Damastâ, Bacori, Euctemoni, Cleoni, Herodoto, Thucydidi. Is igitur, ut supra retulimus, ita scribit: Ἀπὸ Ἐρμαίας ἀνεργεῖται πρὸς ἡλίον αἰχρόν τω μικρὸν δὸς Ἐρμαίας, εἰς νῆσι τρεῖς μικραὶ, καὶ τὸ τὸ καρχηδονίων εὐκέρχεται. Μελιτή, πόλις καὶ λιμὴν Γαυλῶν, πόλις Λαμπάς. Id est: A Mercurii promontorio ad orientem Solentem versus, haud longè à promontorio, tres sunt insule parvae; ob id ipsum à Carthaginiensibus habitatae. Carthaginiensium coloniæ quomodo adpellata sint in Sicilia prædicta opida Solus, Panormus, & Motya, supra lib. 1. cap. 11 docui. nempe, à quo tempore primi Græcorum, anno à Troiâ captâ ccccxlviii, in insulam hanc colonias suas deportare cœperunt, perpetuò cum iis belligerant Phœnices super iis locis, quæ ipsi per annos fermè 10 tenuerant; jamque totâ ferè insulâ pulsæ erant, nisi Carthaginienses, consanguinei eorum, in auxilium vocati, communi ope Græcos repressis-

pressissent: conjunctisque colonis tria praedicta opida occupassent. in quibus quum potior pars essent à Carthagine missi coloni, quumque hi Carthaginensium in posterum armis contra Græcos defenderentur: Carthaginensium inde colonia dictæ sunt. unde illa etiam Pausaniæ verba in Eliacis; ubi perperam Pachynum nominat promontorium, quod erat *Lilybentum*: Ἐστὶ δὲ κατὰ τὴν ἀκρῶν ἐν Σικελίᾳ, τὴν περὶ αὐτὴν ἰσθμὸν ἔχει τὴν λιθὴν καὶ Νότον, καλεῖται δὲ Πάχυνον, κατὰ τὴν πόλιν οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐπὶ αὐτῇ καὶ Φοίνικες.

* * * Οἱ δὲ φοίνικες καὶ λίβυες σὺν αὐτοῖς καὶ ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων εἰσὶν. Id est: Ad Pachynum Siciliae promontorium, quod in Africam & austrum vergit, urbs est *Motya*; quam Afri & Phœnices habitant. * * Phœnices autem atque Afri communi expeditione in insulam venerunt: Carthaginensiumque sunt coloni. Sic & Marcianus Heracleensis, in Orbis circuitu, enarratis Græcis civitatibus:

τὰ δὲ λοιπὰ βάρβαρ' ἐστὶ τῶν πολιμάτων,
Καρχηδονίων ἐπιχειρῶντων τὰς τόπους.

Hoc est:

Reliqua opida sunt barbarica:

Loca à Carthaginensibus communita.

Idem itaque in Melitâ etiam insulâ factum, quamvis Thucydides reticeat, tamen è præscriptis Scylacis verbis adparet. de suo quidp̄ ævo loqui videtur, εἰσὶ ὑπὸ Καρχηδονίων οἰκισθέναι, id est: à Carthaginensibus habitata sunt. Nec Diodorus, Siculus au-

20 ctor, cæc annis Scylace posterior, alios heic agnoscere videtur incolas. quidp̄ verba eius integra, quibus insulam dicto lib. v describit, hæc sunt: μελίτη λιμνὴ ἔχει πολλὰς καὶ ἀσφύρες πῆς ἀρχαίας. τὰς δὲ κατικένετας πῆς ἐστὶς Ὀδαίμονας. πηχίνας πηχίνας ἔχει παρὰ τὴν ἀκρῶν πῆς ἐργασίας, καλῆς δὲ τὰς ὀφείλια πιουότας, τῆν λεπτότην ἔτῃ μαλακότητι ἀσφύρας. τὰς πὲρ οἰκίας ἀξιολόγους, καὶ κατὰ σκεῦα ἀσφύρας φιλοτέλειως γενοσὶς καὶ κρημασι πηχίνας πηχίνας. ἐστὶ ἡ ἡσυχία αὐτῆ φοινίκων ἀπικθῶν, οἱ, πῆς ἐμπορίας ἀσφύρας μίσει ποτὶ ἔτῃ ὄσσει.

Ὀδαιμόνος, κατὰ Φυγίω ἔχον τῶν τῶν, Ὀλίμδρον ἔσσει, καὶ κηφίω πηχίνας. δὲ τὴν αἰθίαν οἱ κατικένετας ἀσφύρας, ἀρχαίας ἀσφύρας κατὰ πολλὰ ἀσφύρας ἐμπορίας, τῶν πηχίνας ἀσφύρας καὶ πῆς ὄσσεις ἡσυχίας. Hoc est: Melita portubus compluribus usque per commodis instructa est. opibus abundant incola. variorum quidp̄ operum artifices habet: inter quos excellunt, qui lintea insigni subtilitate ac mollitie texunt. domus illic sunt perpulcræ, suggrundis & albario opere magnificentior exornata. Colonia est hæc insula Phœnicum: qui quum negotiationes suas ad Oceanum usque orientalem extendent, refugium in hanc insulam, ob portuum commoditatem & in alio mari situm, habuerunt. quæ causa fuit, uti incola mercatorum beneficio brevi & opibus auferentur & nomine inclarescerent. At è diverso Lycophron, antiquus & ipse auctor, & Scylacis ferè æqualis, Græcorum huc quosdam à Troiâ captâ coloniam deduxisse tradit. sic enim in poemate eius Alexandra in varicinio canit:

Ἄλλοι Μελίτην νῆσον Ὀθρωνοῦ πέλας
Πλαγκτοὶ κατικένεσαν, τὴν πηχίνας κηφίνας
Ἐμὲ τὴν Παχύναν Σικανὸς ἀσφύρας ἔσσει.

Id est:

Alii Melitam insulam juxta Osbronum
Errores inhabitabunt; quam undique fluctus
Sicanius prope Pachynum rigat.

Verum hic poëta est: & licet aliàs haud facillè in eo poemate ementitus sit falsas colonias, quæ ex aliis veterum auctorum monumentis demonstrari nequeant; tamen heic aliquid de Græcorum in Melitam deductâ coloniâ effinxisse fortasse potuit: utique quum Thucydides testetur, Phœnicas has insulas tenuisse, etiam cæc XLV III amplius annis post Troiæ excidium. quapropter alia investiganda erunt documenta paullo certiora. Phalaridem Agrigentinarum in Sicilia fuisse tyrannum κατὰ τὴν ἱστορίαν Ὀλυμπιάδα, id est: sub Olympiadem 111, auctor est Svidas in Lexico.

50 at quia apud hunc numerus is non integris verbis, sed notis tantum perscriptus est; corruptus esse potuerit à librariis, potiorque videri Eusebii auctoritas, qui in Chronologiâ suâ initium illius tyrannidis refert in annum secundum Olympiadis xxxi; exitum verò in annum nomine Olympiadis xxxviii. Huius igitur Phalaridis 11 quum duæ extant epistolæ Græcæ, ad Melitenseis perscriptæ; satis idoneo inde colligere licet argumento, Græci generis fuisse tum temporis Melitæ incolas. & si linguâ Græcâ etiam ad Phœnicas scribere potuisse suspicere Phalaridem, quas poë-

steâ

stea interpretis in Punicam linguam interpretatus fuerit: maiori de Græco genere documento est, quod altera dictarum epistolarum pecuniam Melitenfibus dat tuam: quam ipsi ab eo petierant. id quod haud facile facturi erant, si Phœnices seu Pœni fuissent: utique, acerrimo etiamtum inter hos & Græcos in Sicilia flagrante bello. quidpe à primo anno Olympiadis XI, quo primam Græci coloniam in Siciliam deduxere Naxos, ad Olympiadis XXXI annum secundum, quo Phalaris tyrannidem Agrigenti occupavit, anni sunt haud amplius LXXX. Thucydides verò πολλὰς ἔδωκεν, multos Græcos in insulam trajecisse testatur, antequam Phœnices, plerisque, quæ hic tenuerant, relictis, Soluntem tandem, Panormum, atque Motyam occuparent. quarum hanc, inter Lilybæum ac Drepana sitam, Olympiade tandem L, id est, annis CLV post, quam Naxos deducta fuit, Græcis abstulisse Carthaginienses, supra lib. I cap. II, & lib. II cap. I ostensum est. Nihil igitur certius, quam jam tum sub primum in Siciliam trajectum pulsos fuisse à Græcis è Melitâ insulâ Phœnicas. eaque una ratio est, cur ἡ νηϊδία, id est, insulas parvas, Thucydides tribus illis locis, Soluntî, Panormo, ac Motyæ, non adnumeret. Huc jam accedunt & inscriptiones antiquæ marmoris ac numismatum; de quibus ita tradit Ioannes Quintinus Hedûus, in descriptione huius insulæ: *Hanc insulam [quæ nunc vulgò dicitur Málta] esse & dici Melitam, sunt testimonio geographici omnes atque historici. est insuper ad fidem epigramma quoddam, ingenti marmoreo supulcro heic abscriptum, sequentibus notis: Α. Κ. Α. ΤΙΟΣ. ΚΥΡ. ΙΠΠΕΤΣ ΡΩΜΑΙΩΝ, ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. [Id est: L. Ca. filius. Cyr. eques Romanorum, primus Melitenfium.] Numisma vetus habeo ex ære, in quo alterâ parte excusa deæ Iunonis effigies, alterâ remi latitudo, hac inscriptione: ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. quæ nobis & nomen & insignem gentis artem prodit.* Et Thomas Fazellus, decad. I lib. I cap. I: *Numismata ærea, affabrè quidem facta, passim ibi reperiuntur, ex unâ parte his literis ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ circumformatam remi latitudinem, ex alterâ Iunonis effigiem exprimentia.* Marmoris fides si cui levior minûsque ducenda videatur; quum etiam inter Pœnos Græcus homo sub Romanorum tum imperio vixisse potuerit; & iste eques Cyrenensis natione fuisse videatur: certè numismata publicum fuere universæ civitatis opus. Apud Ciceronem in Verrinâ IIII hæc leguntur: *Ab oppido non longè in promontorio sanum est Iunonis antiquum. quod tantâ religione semper fuit, ut non modo illis Punicis bellis, quæ in his ferè locis navali copiâ gesta atque versata sunt, sed etiam in hac prædonum multitudine semper inviolatum sanctumque fuerit. Quin etiam hoc memoria proditum est; classe quondam Masinisse regis ad eum locum adpulsâ, præfectum regium dentis eburneos, incredibili magnitudine, è fano sustulisse, & eos in Africam portasse, Masinissaque donasse: regem quidem primò delectatum esse munere: post, ubi audisset, unde essent, statim certos homines in quinqueremi misisse, qui eos dentis reportarent. itaque in his scriptum literis Punicis fuit; Regem Masinissam imprudentem accepisse: re cognitâ, reportandos restituendosque curasse. Eandem rem Veler. Maximus refert, lib. I cap. I. Masinissa rex, inquit, cuius quum præfectus classis Melitam adpulisset, eque fano Iunonis dentis eburneos eximia magnitudinis sublatis ad eum pro dono attulisset; ut comperit, unde advecti essent, quinqueremi reportandos Melitam, inque templo Iunonis collocandos curavit, insculptos gentis suæ literis significantibus, regem ignorantem eos accepisse; & libenter dea reddidisse. factum, Masinissa plus animo, quam Punico sanguini, conveniens. Punicis literis eam constituisse inscriptionem dum uterque quali deditâ operâ testatur auctor, diversam eam linguam à Melitenfium linguâ fuisse, haud obscurè innuunt. Cicero prædictis hæc subtexit: *Erat præterea magna vis eboris, multa ornamenta: in quibus eburnæ Victoria, antiquo opere ac summâ arte perfectæ. Nec operis nec artis fuisse Punicæ credas; sed Græcæ. nam Græci summi omni ævo ac penè uni hac in re fuere artifices. In eadem oratione antea sic scribit: Melitenfibus Diodorus est; qui apud vos antea testimonium dixit. is Lilybæi multos jam annos habitat; homo & domi nobilis, & apud eos, quo se comulit, propter virtutem splendidus & graciosus. de hoc Verri dicitur, habere eum perbona toreumata: in his pocula duo quedam, quæ Heraclea nominantur, Mentoris manu, summo artificio facta. quod iste ubi audivit, sic cupiditate inflammatus est non solum inspicuendi, verum etiam auferendi, ut Diodorum ad se vocaret, ac posceret. Ille, qui illa non invitus haberet, respondet, se Lilybæi non habere: Melite apud quemdam propinquum suum reliquisse. Tum iste continuo mittit homines certos Melitam. scribit ad quosdam Melitenfibus, ut ea vasa perquirant. rogat Diodorum, ut ad illum suum propinquum det literas. Diodorus, homo frugi ac diligens, qui sua servare vellet, propinquo suo scribit,**

scribit, ut is, qui à Verre venissent, responderet, illud argentum se paucis illis diebus misisse Lilybaeum. ipse interea recedit. abesse ab domo paulisper maluit, quam praesens illud optime factum argentum amittere. Quod ubi audivit iste, * . . * , conquiri Diodorum tota provincia jubet. Ille ex Sicilia castra jam moverat, & vasa collegerat. Homo, ut aliquo modo illum in provinciam revocaret, hanc excogitavit rationem: adponit de suis canibus quendam, qui dicat, se Diodorum Militem rei capitalis reum velle facere. Paulo post: Diodorus Romae sordidatus circum patronos atque hospites cursare; rem omnibus narrare. Et iterum postea: Diodorus interea pratore isto prope triennium provincia domoque caruit. In his ne minimum quidem suspicionis vestigium consistere potest, Melitem hunc

10 Diodorum fuisse natione Pœnum. contra verò universa ac singula Græcum in eo genus aperte indicant. primo, ipsum hominis nomen planè ac purè Græcum. popula Heraclea, & ipsa cognomento Græco. horum artifex homo Græcus, Mentor. de quo ita Plinius, lib. VII cap. XXX: *Phidia Jupiter Olympius quotidie testimonium perhibet; Mentori Capitolinus, & Diana Ephesia: quibus suere consecrata artis eius vasa.* Et lib. XXXIII, cap. XI: *L. Crassus orator duos habuit scyphos, Mentoris artificis manu celatos, sester-tius centum. confessus tamen est, numquam se his uti, propter verecundiam, ausum.* Et cap. XII: *Mirum, in auro celando inclaruisse neminem argento multos. maximè tamen laudatus est Mentor, de quo supra diximus. Quatuor paria denique ab eo omnino facta sunt. ac jam nullum exstare dicitur. Ephesia Diana templum jacet, Capitolium incendiis. Locus corruptus est, & sub*

20 finem aliquot verbis mutilus. nisi legeris, *Ephesia Diana templum & Capitolium jacet incendiis.* quidpe Capitolium & in eo templum Iovis Capitolini cremata fuisse bello Vitelliano, T. Vinio consule, auctor luculentissimus est Tacitus, Historiar. lib. III. qui annus fuit septimus antè, quàm Plinius suum Historiæ naturalis opus T. Vespasiano sextum consuli dedicaret. unde patet, plurium id annorum fuisse opus. Sed ad Melitemse nostros uti revertamur; ne prædictum Diodorum in Sicilia tandem id nominis unà cum poculis Græci operis atque artis adeptum suspiceris; en, *Melita se ea reliquise,* dixit. Melitam autem ipse non magis quàm in Siciliam per triennium illud, Verre Siciliae prætor, redire ausus est, quia sub eadem cum hac erat provinciâ, sub eodem prætor. sic enim idem Cicero in eadem oratione:

30 *Insula est Melita, satis lato ab Sicilia mari periculosog, disjuncta; in qua est eodem nomine opidum: quò iste numquam accessit: quod tamen isti extrinnum per triennium ad muliebrem vestem conficiendam fuit.* Et commemoratis rebus supra scriptis, quæ in Iunonis fano dicata erant: *Hec iste omnia uno impetu atq, uno nuncio per servos Venerios, quos eius rei causâ miserat, tollenda atq, absportanda curavit.* Hinc etiam supra memorati geographi Melitam insulam, cum Aegadibus ac Liparæis insulis, Siciliae descriptioni adjunxerunt, hinc illud Orofii, in lib. IIII cap. VII: *Atilius consul Liparam Melitamq, insulas Siciliae nobiles, pervagatus evertit.* Hinc item inter legatos provinciæ Siciliae, qui Romam venerunt, uti C. Verrem repetundarum reum Cicerone actore postularent, Melitemsum quoque venerunt legati, unde illud Ciceronis, eodem loco paullo

40 post: *Dicunt legati Melitenses publice, spoliatum templum esse Iunonis: nihil istum in religiosissimo fano reliquisse. quem in locum classes hostium sæpe accesserint; ubi piratae ferè quotannis hiernare soleant: quod neque prædo violarit antè, neque hostis attigerit, id ab uno isto sic spoliatum esse, ut nihil omnino sit relictum.* En, ut disertè heic Melitemsum adpellat hosteis, quos Punicis bellis circa hæc loca versatos supra dixit; nempe ipsos Pœnos. Ac bello quidem Punico primo Pœnorum præsidio urbem hanc atque insulam pressam fuisse, patet ex dictâ Orofii narratione. quidpe A. Atilius Calatinus consul fuit cum C. Sulpicio Paterculo anno eius belli septimo. Victis tandem eo bello Carthaginensibus ad Aegades insulas, pacem eâ condicione datam esse, uti Sicilia Sardiniaque insulis decederent, superiori capite intelleximus. Melitam quoque jam tunc Si-

50 ciliensi provinciæ titulo fuisse adnexam, haud dubium est. Occupatam mox iterum fuisse bello Punico secundo, cuius initium fuit anno XXI post exitum primi, patet ex Livii historiâ: qui lib. XXI ita narrat: *A Lilybaeo consul [T. Sempronius,] Hierone cum classe regia dimisso, relictoq, prætor ad tuendam Sicilia oram, ipse in insulam Melitam, quæ à Carthaginensibus tenebatur, trajecit. Advienti Amilcar, Gisgonis filius, præfectus præsidii, cum paullo minùs duobus millibus militum, opidumq, cum insulâ traditur.* En, Punicum præsidium cum præfecto, opido, atque insulâ, Romano traditur. à quibus hominibus? Ab opidanis. At hi cuius generis? Haud dubiè Græci, nam de Pœnis tale

O o

quid

quid cogitare, perquam absurdum foret. tum Silius, lib. XIII, ubi Siciliae populos atque urbes, quarum alia Romanorum alia Carthaginensium eodem bello sequebantur parteis, enumerat, Melitam quoque & Gaulum atque Cosyram insulas eis accenset. Verba eius hæc sunt:

Romanos Petraea duces, Romana petivit
 Fœdera Callipolis, lapidosique Engyon artus;
 Hadranum, Hergentumque simul telaque superba
 Lanigerâ Melite, & litus piscosa Atelacte
 Quæque procelloso Cephalædiæ ora profundo
 Cæruleis horret campis pastentia cete.

Cætera Elisais aderat gens Sicana votis.

* * * * *
 — Cosyrague parva
 Nec maior Megarâ Mutye concordibus ausis
 Iuvère, & strato Gaulum spectabile ponto.

Hinc Socii postea adpellati sunt populi Romani. Cicero, in Verrinâ v: Teque Iuno regina, cui duo sana, duabus in insulis posita sociorum, Melite & Sami, sanctissima & antiquissima, simili scelere idem iste omnibus donis ornamentisque nudavit. En, antiquissimum ait fuisse fanum Iunonis memorat: scilicet, quia nulli alii fuerant, quam quorum posterii facti sunt Romanorum socii; nempe Græci. Ergo quia ex hæctenus allatis documentis satis jam abundeque constat, Græcos incolas habuisse Melitam insulam jam inde à primo Græcorum in vicinam ei insulam Siciliam trajectu; concludendum erit, Scylacem atque Diodorum paullo negligentius illa sua de eâ commentatos esse; præterita tempora à suis quemque sæculis haud distingventis. Scylacis æqualis poeta Lycophron, quum suo ævo Græcos Melitam incolere sciret; & haud dubie primam etiam eorum huc immigrationem non ignoraret; maluit per figmentum eos Troianis temporibus adscribere; quò poemati suo, innumeris historiis mirè vario, ritè infereret. Neque tamen præfractè negaverim, existisse quamdam apud antiquiores illos mortaleis eiusmodi historiam, *μυθολογικὴν*. quam Ovidius quoque poeta sequutus videtur in Fastor. lib. III, ubi ita canit:

Idibus est Anna festum geniale Perenne,
 Haud procul à ripis, advena Tibri, tuis.

* * * * *
 Quæ tamen hæc dea sit, quoniam rumoribus errat;
 Fabula proposito nulla tegenda meo.
 Arserat Aeneæ Dido miserabilis igne;
 Arserat exstructis in sua fata rogis.
 Protinus invadunt Numidæ sine vindice regnum;
 Et potitur captâ Maurus larba domo:
 Seque memor spectum, Thalamis tamen, inquit, Elise
 En ego, quem toties reppulit illa, furor.
 Diffugiunt Tyrii, quò quemque agit error; ut olim
 Amisso dubiæ rege vagantur apes.
 Tertia nudatas acceperat arca messeis;
 Inque cavos ierant tertia musta lacus:
 Pellitur Anna domo. lacrumansque sororia linquit
 Mænia. germanæ iusta dat antè sue.
 Nacta ratem comitesque fugæ, pede labitur æquo
 Mænia respiciens, dulces sororis opus.
 Fertilis est Melite, sterili vicina Cosyra,
 Insula; quam Libyci verberat unda freti:
 Hanc petit, hospitio regis confisa vetusto.
 Hospes opum dives rex ibi Battus erat.
 Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
 Hac, inquit, tellus, quantulacumque, tua.

Βάττος, Battus, Græcorum fuisse hominum nomen proprium, inter alios Svidas tradit in Lexico. Ovidium, quum sciret, Battum ex Therâ insulâ Græcam coloniam jam ante expeditionem Troianam in Africam deduxisse, quam Cyrenen adpellavit; Melitam verò jam antiquissimis post bellum Troianum temporibus à Græcis habitatam fuisse; regem in hac fingit sub Troiæ excidium; quum adhuc Phœnices tenerent, nomine Græco Battum.

Sed de incolis huius insulæ jam satis disertum. Fertilitatem eius indicare voluit Ovidius his verbis; *Fertilis est Melite*. Eandem gloriam hodièque obtinet, si agri satis excolantur; quum insula tota saxea sit, & minùs altâ humo tecta. Portus, ut suprâ dictum, habet complurcis, eosque tutissimos, contra ortum Solis æstivi positos. quorum maximus vulgò nunc vocatur *Porto di S. Elmo*; & ei proximus, *Porto Musto*. ille verò introitus ab ostio in plureis diffunditur portus, sive sinus, navium capaceis. Præter hos ab austrino insulæ latere alius est, quem vulgò dicunt *Porto Euro*. Inter ostia prædictorum portuum, versùs orientem æstivum, opidum nuper exstructum, est in prælongâ peninsulâ sive terræ lingvâ. In-
 tus contra ostium maioris portus antiquum est munimentum, naturâ arteque validissimum, itidem in peninsulâ situm. Ab hoc ad v. i. circiter millia passuum in medio ferme insulæ aliud opidum positum est, eiusdem cum insulâ nominis. id
 20 verus illud MELITA M. opidum esse deprehenditur. Ptolemæus: Πελάγια δὲ

νήσοι εἰς τῆς Ἀφρικῆς αἰδέ. Κοσσυρα νῆσος καὶ πόλις. μελίτη νῆσος. ἐν ἣ μελίτη πόλις, & Χερσόνησος, καὶ Ἡερεῖ ἱερόν, καὶ Ἡερακλέους ἱερόν. Id est: Insule in alto mari ad Africam sunt istæ: *Cossyra insula & opidum; Melita insula; in qua Melita opidum; & Peninsula, & Iunonis templum, & Herculis sanum*. Numeros graduum longitudinis latitudinisque haud visum est adponere; quando immanem in modum corrupti sunt. Adparet tamen ex iis, opidum fuisse in medio; Iunonis templum ab hoc versùs ortum Solis æstivi, Herculis versùs meridiem; & Peninsulam versùs occasum. Cicero, ut suprâ retulimus, Verriâ 1111: *Insula est Melita; in qua est eodem nomine opidum*. * . Ab eo opido non lonè, in promontorio sanum est Iunonis antiquum; quod tantâ religione semper fuit, ut non modo illis Punicis bellis, quæ in his ferè locis navali copiâ gesta atque versata sunt, sed etiam in hac prædorum multitudine semper inviolatum sanctumque fuerit. Quin etiam hoc memoria proditum est; classe quondam Mastinissa regis ad eum locum adpulsa, præfectum regium dentis eburneos, incredibili magnitudine, è fano sustulisse. Et mox de Verre loquens: Dicunt legati Melitenses publice, spoliatum templum esse Iunonis: nihil istum in religiosissimo fano reliquisse. quem in locum classes hostium sæpe accesserint; ubi pirata ferè quotannis hiemare soleant; quod neque prædo violavit antè, neque hostis attingit; id ob uno isto sic spoliatum esse, ut nihil omnino sit relictum. Vel ex his pater, paullo longius in mediterranea remotum fuisse à portu opidum. nam in ipso portu si fuisset, pirata sanè & aliæ naves haud facile tam audacter eum ingredi atque inibi hiemare fuissent ausi. De ædificiis eius ita tradit dicto lib. v Diodo-

40 rus: Τὸς δὲ κατοικοῦντας ἔχει τῆς πόλεως δίδαιμονας, * τὰς τε οἰκίας ἀξιολόγως, καὶ κατασκευασμένας Φιλέμωτος γένοις καὶ κενάμασι πεπρωτότερον. Id est: *Incolas habet opibus adfluenteis, domosque perpulcras; saggrandis & albario opere magnificè exornatas*. Hæ à Phœnicibus sive Carthaginensibus exstructæ fuerint, an à posterioribus incolis Græcis, incertum habeo. priores tamen cultores ita ædificasse potuerunt. sic quidpe idem auctor lib. x i i i i: Οὐ μαρκαὶ τὸ Ἐρυκὸν λόφος μοτιῆ πόλις λῶ, ἀποικία Καρχηδονίων. * . τῶ δὲ πλεῖσται καὶ τῶ κάλλει τῶν οἰκιῶν εἰς Ἐρεβόλῳ πε-
 Φιλοπυργηδόν, ἀπὸ τοῦ Ἐρεβῶν τῶν κατοικησάν. Id est: *Haud procul ab Eryce monte Motia erat urbs, Carthaginensium colonia; multitudine ædificiorum pariter & elegantia pulcritudineque præclarè instructa; quod opidani opibus abundarent*.

50 τὸ τῆς Ἡερας ἱερόν, IUNONIS sanum Cicero in promontorio fuisse testatur, quò IUNONIS classes hostium & pirata, & Mastinissa præfectus adpellere potuerunt. De hoc ita Fazellus, sanum & decad. i lib. i, cap. i: *Huius templi inter arcem & suburbium ex quadratis lapidibus, eisque in portum gentibus, in hac usque tempora non aspernande permanent reliquia*. Arcem intelligit S. Angeli, cui suburbium in eadem peninsulâ junctum. De eodem templo ita in Melitæ descriptione prædictus Quintinus, Fazello prior: *Iunonis templum non solum inter magna, sed etiam inter magnifica numerari potuisse arbitror ex his, quæ pauca durant, medio ferè loco inter opidum & castellum. ruina sparsa adparet in multa jugera; fundamen-*

HERCVLIS
templum &
portus.

damentis & substructionibus templi bonam portus eius partem occupavit, longe etiam in mari, in quo inaedificatum erat, infra civium promontorii, in planitie, undique à ventis & præcælis rupibus defensa. Non ipsum templum, quod in promontorio fuisse testatur Cicero, tantum spatium occupabat; sed vicus vel opidum ad portum situm. Sic enim & τὸ πρὸ Ἡρακλέους ἱερὸν, HERCVLIS templum, ad austrinum insulæ litus situm, vicum habuit vel opidum sibi junctum. Quintinus ibidem: Herculanæ templi immense adhuc reliquie patent, circuitu in passus ter mille & ultra, in eo insula angulo, quem ab argumento loci patriâ linguâ Euri portum nominant. ima pars exstat in plerisque, lapidum longitudinis crassitudinisque stupenda. En, quis temerè crediderit, unum templum IIII amplius millia passuum occupasse à Nugæ sunt: 10 vicus erat circa portum positus. Atque ob hanc portuum celebritatem duo dicta templa ibi ab initio constructa fuere. unde alter locus haud dubiè dictus fuit τῆς Ἡρας λιμὴν, IVNONIS portus; alter τὸ Ἡρακλέους λιμὴν, HERCVLIS portus. Ac Diodori verba, quæ supra perscripsi integra, ubi de pulchritudine magnificentiaque ædificiorum agit, non ad unum opidum Melitam, sed ad universam spectant insulam.

Ἡ Χερσόνησος, id est, PENINSULA, in occidentali insulæ parte ponitur à Ptolemæo. ea igitur fuerit extrema insulæ pars in occasum Solis æstivi prospectans: quam amniculus, ad septentriones versus fluens in sinum, efficit peninsulam. 20

De cætero Diodorus, dicto lib. v, de universâ insulâ loquens, ἀνδραγάχεια, inquit, πολλὰς ἐξ ἀποφόρου τῆς Ὀρχηστίας, τὰς δὲ κατικόδοντας τῆς ἀσίας δὲ δαίμονας τεχνίτας τε γὰρ ἔχει παντοδαπὰς τῆς ἐργασίας, κατὰ τὴν δὲ τὸς ὄντια ποιοῦντας τῆ τε ἀσπίου καὶ τῆ μαλακότητι διαπεπῆ. Id est: Portus habet plures, eosque per commodos; & incolæ opibus adfluentes, variorum quidæ operum artifices habet: inter quos excellent, qui lintea insigni subtilitate mollitiæque texunt. Hinc illud Ciceronis, in Verrinâ IIII: Insula est Melita, in qua est eodem nomine opidum: quod iste nunquam accessit. quod tamen isti textrinum per triennium ad muliebrem vestem conficiendam fuit. Et actione IIII: Dico, te maximum pondus auri, argenti, eboris, purpure, plurimam vestem Melitensem Syracusis exportasse. Et postea: tam non quero, unde cccc amphoras mellis habueris; unde tantum Melitensium vestium; unde quinquaginta tricliniorum lectos. non, inquam, jam quero, unde hac habueris: sed quo tibi tantum opus fuerit; id quero. Mitto de melle. sed tantumne Melitensium? quasi etiam amicorum uxores: tantum hætorum? quasi etiam omnes istorum villas ornaturus esses. Et item istud Lucretii, lib. IIII:

Unguenta & pulcra in pedibus Sicyonia rident:
Scilicet & grandes viridi cum luce smaragdi
Auro includuntur, teriturque Thalassina vestis
Assidue. & Veneris sudorem exercita potat:
Et bene parta patrum sunt anademata, mitra:
Interdum in pallam & Melitensia Cæque vertunt:
Eximia velle & victu, convivio, ludi,
Pocula crebra, unguenta, corona, serâ, parantur
Nequidquam.

Hesychius & Favorinus: μελίτρα, ὁνία ἕνα ἀποφορὰ ἐν μελίτης τῆς Ἰταλίας. Id est: Melitensia dicuntur lintea quedam præstantia ex Melitâ insulâ. Plinius, lib. xv IIII cap. i. ita tradit: Superior pars Aegypti, in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon; & idèd lina inde facta xylina: parvus est; similemque barbara nucis defert fructum; cuius ex interiore bombyce lanugo netur. nec ulla sunt eis candore mollioriæ præferenda. vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissima. Hinc Quintinus, in prædictâ Melitæ descriptione: Huic insulæ pariter est coronon familiare; unde magni proventus insulanis. Hoc olim aliqui gossipion vocavere; plures xylina; inquit Plinius; Aegypto tantum nascens, dum is auctor vixit. nunc in Sicilia, Calabria, Hispaniâ, & aliis locis pluribus feritur. verum Melitense maxime horum laudatur: alterius enim nationis crassius est. Coronon cæteris, aptius Vlpianus ἐρὸνδρον nominavit: quasi disceres è ligno lanam: & lane adpellatione contineri, respondit lib. IIII de Legatis. Speciem eius non tradunt auctores: quos equidem legerim. prolixius itaque depingam: præsertim, quia est

est admirabile nostratibus, aliquid ex arbore nasci, quod tam molle & lanicum ab exotico aliquo animante detonsum putant. Frutex est, arbuscula modo, pedali magnitudine, cauli lignoso; à quo rami terni quaternive frutificant. folia ni minora essent, vitium poterant videri. flos subceruleus: fructum desert amplitudine avellanae nucis. qui maturitate rursus, praeduras pilas ostendit, tenui lanugine obductas; ex qua coronon neur in textrinis, mirâ depictendi arte: ex quo & mappalia & vestes heic muliebres conficiuntur. ut jam nobis lanifera Indorum arbores gossypinaeque vestes miraculo esse non debeant. ad vela narium etiam perutile, & mulium expetitum. Fallitur haud modicè, dum Plinii ævo in unâ Aegypto id natum tradit. quin hoc idem est illud, ex quo ante Plinium

10 jam Diodori atque Ciceronis temporibus vestes illæ Melitenses fiebant, subtilitatis ac molliciti miranda; & ante Ciceronem Lucretii etiam tempestate. Hinc scilicet illud Sili, in lib. XI III:

Hadranum Hergentumque simul, telâque superba
Lanigerâ Melite.

Cæterum τὰ μελιτώα κωϊδία, id est MELITENSEIS catulos celebrant in hac CATVII
insula Strabo, dicto lib. VI. Περίκαπυ, inquit, τὸ Παχυὸς Μελίτη, ὅθεν τὰ κωϊδία, ἢ Melitenses.
καλοῦσι μελιτώα. Id est: Ante Pachynum jacet Melita: unde catuli sunt, quos Melitenses
vocant. At alii auctores Melitæ in Adriatico sinu eos tribuerunt, quæ Illyrico ob-
jaacet. Plinius, lib. III cap. XXVI: Corcyra, Melana cognominata, inter quam
20 & Illyricum Melita: unde catulos Melitaos adpellari Callimachus auctor est. Ste-
phani epitomator: Μελίτη, ἢ τὸ μελιτῶν ἢ περὶ καὶ Ἰταλίας. ὅθεν τὰ κωϊδία μελι-
τώα. Id est: Melita, insula inter Epirum & Italiam: unde catuli Melitenses. Sed in
neutrâ hodiè reperiuntur. ac meritò quæritur, ubinam terrarum olim fuerint:
licet Fazellus eos in Melitâ hac nostrâ eiusmodi describat, quales Islandia nunc
gignit. cuiusmodi Melita hæc fert nullos. Meminit eorum Hesychius quoque;
sed sine loco. μελιτῶν, inquit, κωϊδίων, μικρόν. id est: Melitaus, catellus parvus.
Etymologus verò magnus, sive is Musurus sit, ita tradit: μελιτώα κωϊδία λέγουσι, ὅτι
πλησίον Ἰταλίας νῆσις ἐστὶ Μελίτη, ἐξ ἧς γίνονται ἢ τὰ μικρὰ, τὰ Ἰππιμελοῦς χορείαν ἔχοντα.
ἢ τὸ μελιτῶν, τὸ Φερνίτω. Hoc est: Melitæi catuli dicuntur inde, quod in Melitâ insulâ,
30 Italia vicinâ, gignantur: vel, quæ parva sunt; & curâ opus habent: à verbo μέλω, quod est
curam gero. Hoc sanè minus aptè. Aliter Svidas ac Favorinus: μελιτώα κωϊδίων
τῶν γὰρ κωϊδίων οἱ εἰδὲ ἰχθυοειδῶν, οἱ δὲ εἰς τὴν χορείαν χαροδοῦν, οἱ δὲ Ἰππὶ Φυλακῆ τῶν κτημά-
των εἰσέρου, οἱ δὲ Ἰππὶ τέρπει, οἱ τὰ μελιτώα κωϊδία, καὶ μελιτῶν κωϊδία, οἱ Ἰππὶ τέρπει τερέ-
μφοι. Id est: Melitaus catulus. canum quidam alii sunt venatici; alii, qui unâ cum ani-
mantibus progrediuntur: alii, qui domi custodiam pecudum agunt: alii sunt ad oblectationem,
ut melitæi catuli & meliteri, id est, mellei; qui voluptatis sive animi causâ aluntur. Quin
ipsam quoque insulam ἀπὸ τὸ μέλι, id est, à melle, nomen accepisse, nonnulli
nostrî sæculi homines coniecerunt; quoniam hodièque summa eius heic est no-
bilitas, & jam olim fuisse testatur Cicero in verbis suprâ è Verrinâ III citatis.
40 Nomen id non nuper corruptum est in hodiernum MALTA; sed jam ante sex-
centos amplius annos; quum Arabes insulam unâ cum Siciliâ occuparent: ut ex
Arabibus geographis pariter atque historicis nobis exposuit peritissimus hoc sæcu-
lo Arabicæ lingvæ interpret cæteraque doctissimus, Thomas Erpenius. Hinc in
antiquo Itinerario maritimo, quod falsò Antonini nomini adscribitur: Item inter
Siciliam & Africam; Insula Cessura. à Libyæ sunt stadia CLXXX. à Clipea ex A-
fricâ stadia IXXC. Insula Maltacia Festa, & Falacron. Insula Cercenna. hæc à Tapaci di-
stat stadia IXXIII. Insula Girba. Ex hoc Itinerarii loco nostri ævi homines
statuunt, insulam tunc adpellatam fuisse Maltaciam. at errant vehementissimè.
nam regium in Hispaniâ bibliothecæ Laurentinæ exemplar, teste Hieronymo
50 Suritâ, habet Insule Maltache Festa; & Neapolitanum, Maltacie Festa. Ipse Suri-
ta verba vitata emendare ita conatus est; Insule, Melita, Itacia: additque; Itacia
Ptolemaus meminit inter insulas Siciliae adjacentes; quæ mihi pro Festa substitui ex manu scri-
ptorum corruptâ lectione videtur. Atqui auctor Itinerarii insulas heic recenset inter
Siciliam & Africam sitas. Ptolemai verò Hicesta, sive, ut Eustathius scribit, Hiceston,
erat inter Liparenseis insulas; uti suprâ cap. XIII ostensum est. Ego in dicto
Itinerario lego, Insule, Malta, Hephestia. de hac autem postea dicetur. Cæterum,
falsos esse eos, qui Melivetum sive Milevitum aliquando adpellatam fuisse insulam,

atque inde concilium Milevitanum cognominatum, rectè ac peritè ostendit Ortelius in vocibus *Melita & Milevis*.

D. PAULI
naufragium
ad Melitam.

At nullà re, post unicæ Salutis nostræ Iesu Christi incarnationem, magis nobilitata celebrisque reddita fuit hæc insula, quàm naufragio divi Pauli. cuius historiam, ut à divo Lucâ in Actis Apostolorum descripta est, integram huc adponere consilium est. Capite igitur xxvii, de navigatione Pauli, qui vincetus à Cæsareâ Stratonis, Palæstinæ opido, Romam ad Neronem imperatorem mittebatur, ita loquitur: Ως δὲ ἐκέρθη τὸ δόκον ἡμῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδωκεν τὸν π. Παῦλον καὶ ἑτέρας δεσμώσας ἑκατοντάρχη, ὀνόματι Ἰβλίω, σείρας Σεβασῆς. Ἐπιστάτης δὲ πλοίου Ἀδραμυτίνω, μέλλοντες πλεῖν τὴν κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπον, ἀνήχθημεν. τῆ δὲ ἐπιπέρα κατήχημεν εἰς Σιδῶνα. 10 κατέβημεν ἀναχθέντες ὑπερβολοῦμεν τὸ Κύπρον, δεῖξαι τὸ τὴν αἰέμας εἶναι ἐναντίας. τὸ π. πλοῖον τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν ἀπεπλοῦσεν, κατήχημεν εἰς Μύρα τὴν Λυκίας· κατὰ δὲ ὁδὸν ὁ ἑκατοντάρχης πλοῖον Ἀλεξανδρινόν. πλεόντες δὲ τὴν Ἰταλίαν, ἐρεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτὴν, ἐν ἰκαναῖς δὲ ἡμεραῖς βραδυπλοῦντες, καὶ μόλις ἤνοιξεν ἡμᾶς τὸ ἀέμα, ὑπερβολοῦμεν τὴν Κρήτην καὶ Σαλμώνην· μόλις π. ἀναβροῦμεν αὐτῶν, ἤλθον εἰς τόπον ἵνα καταβροῦμεν καλὰς λιμῆρας, ὧ ἐγγὺς τῶν πόλεων Λασαία. ἰκανοὶ δὲ χρόνος ἀναβροῦμεν, καὶ οἱ ἄλλοι ἤδη σπασθαλῆς τὸ πλοῖον, δεῖξαι τὸ καὶ τὴν νησίαν ἤδη παρεληλυθῆσαν, παρήγει ὁ Παῦλος, λέγων αὐτοῖς· Ἄνδρες, θεοῦ ἔλεος μετὰ ὑμῶν καὶ πολλῆς ζημίας, εἰ μόνον τὸ φοβεῖσθε καὶ τὸ πλοῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχῶν ἡμῶν μέλειν ἐξέσται τὸν πλοῖον. ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῶν κυβερνήτη καὶ τῶν ναυκλήρων ἐπέειπε τοῦ μάλιστον, ἢ τίς ὑπὸ τὸν Παῦλον λεγομένοις. Ἀναβροῦμεν δὲ τὸν λιμῆρα ὑπερβολοῦμεν πρὸς ἀναβροῦμεν, 20 οἱ πλείους ἔθεντο βαλλὼν ἀναβροῦμεν κατέβημεν εἰς φοινίκας ἀναβροῦμεν, λιμῆρα τὴν Κρήτης, βλαπτοῦμεν κατὰ τὴν Λίβα καὶ κατὰ Χάρον. Ἰσοπλοῦμεν δὲ Νότος, ὁδὸν τὴν ἀναβροῦμεν κεκρατηκέναι, ἀρραγῆς ἄσπον παρελίγοντο τὴν Κρήτην. μετ' ὅσον δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς αἰέμα τὸ φωνικῶν, ὁ κατέβρομεν Εὐροκλυδῶν. σπασθαλῆς δὲ τὸν πλοῖον, καὶ μὴ διωκόμεν αὐτοῖς μετὰ τῶν αἰέμων, ἀπὸ τῶν ἐφερέμεθα. νησίον δὲ π. ἀναβροῦμεν κατέβρομεν Κλαυδίω, μόλις ἰσοπλοῦμεν ἀναβροῦμεν τὴν σκάφης· ἡ ἀναβροῦμεν ἐξήντη, ἀναβροῦμεν τὸ πλοῖον· φοβεῖμεν τὴν μὴ εἰς τὸν Σύρον ἐκπέσωσι, χαλαροῦμεν τὸ σκάφης, αὐτῶν ἐφείροντο. σφοδρῶς δὲ χερμαζόμεν ἡμῶν, τῆ ἐξῆς ἐκβροῦμεν ἐποιοῦντο· καὶ τῆ τρίτῃ αὐτοῖς τὴν σκάφης τὸ πλοῖον ἐρήψαμεν. μήτε ἡλίας μήτε ἄστρον ἀναβροῦμεν πλείους ἡμέρας, χερμαζόμεν τὴν ἐλίγαν ἀναβροῦμεν, λοιπὸν ἀναβροῦμεν πᾶσι ἐλίγαν τὸν σκάφης ἡμῶν. πολλῆς δὲ ἀσπίδος ἀναβροῦμεν 30 οὐκ, τότε τῶν οἱ Παῦλος ἐπέειπε αὐτοῖς, εἶπεν· Ἐδεῖ μὲν, ἂν αὐτοῖς, πειραχόμεν μοι, μὴ ἀναβροῦμεν τὸν Κρήτης, κεδήσασθαι τὴν ὑβριν τῶν καὶ τὴν ζημίας. καὶ τῶν ἀναβροῦμεν ὑμᾶς ἀναβροῦμεν· ἀναβροῦμεν γὰρ ψυχῆς ἀναβροῦμεν εἰς ὑμῶν, πλεόντες τὸ πλοῖον. παρήγει γὰρ μοι τὴν νυκτὴν τῶν ἀναβροῦμεν τὸ θεοῦ εἰμι, ὧ καὶ λατρεύω· λέγων, Μὴ φοβεῖσθε Παῦλε· κατέβημεν δὲ ἀναβροῦμεν καὶ ἰδὲ, κεδήσασθαι οἱ ὁ θεοῦ αὐτῶν τὴν πλείοντα μετὰ σου. διὸ ἀναβροῦμεν αὐτοῖς· πειραχόμεν γὰρ τῶν θεῶν, ὅτι ἔσται ἐσθλα τὸν ὄν τῶν δολοφόνων μοι. εἰς νησον δὲ ἵνα δεῖ ἡμᾶς ἐκπέσωσι. Ως δὲ ποταρήμεν δέκατη νύξ ἐξήντη, ἀναβροῦμεν ἡμῶν ἐν τῶν Ἀδρίας, κατὰ μέσον τὴν νυκτὸς ἀναβροῦμεν οἱ ναῦται ἀναβροῦμεν ἵνα αὐτοῖς χερμαζόμεν. καὶ βολοῦμεν, εὐρον ἐργασίας ἐκποῖ. ἐργασίας δὲ ἀναβροῦμεν, καὶ πάλιν βολοῦμεν, εὐρον ἐργασίας δεκαπέντε. φοβεῖμεν τὴν μὴ πᾶσι εἰς τῶν πλοῖον ἐκπέσωσιν, ἐκ πύμνης ἴψασθαι ἀναβροῦμεν τῶν ἡμερῶν, ἡμερῶν ἡμερῶν ἡμερῶν. τῶν δὲ ναυτῶν ζητήτων 40 γὰρ ἐκ τὸν πλοῖον, καὶ χαλαροῦμεν τὴν σκάφης εἰς τὴν θάλασσαν, ἀναβροῦμεν ὡς ἐκ πύμνης μελλόντων ἀναβροῦμεν ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῶν ἑκατοντάρχη καὶ τῶν πλοῖον, εἰ καὶ μὴ ἔστι μένωσιν ἐν τῶν πλοῖον, ὑμεῖς σπασθαλῆς εἰς διώσασθαι. τότε οἱ πλοῖον ἀναβροῦμεν τὴν σκάφης, καὶ εἰσταν αὐτῶν ἐκπέσωσι. Ἀρχὴ δὲ εἰς ἡμερῶν ἡμερῶν γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἀναβροῦμεν μετὰ λατρεύειν τῶν τῶν, λέγων· Τεσσαρήμεν δέκατην σήμερον ἡμερῶν ἀναβροῦμεν, ἀσπίδι ἀναβροῦμεν, μηδὲν ἀναβροῦμεν. διὸ ἀναβροῦμεν ὑμᾶς ἀναβροῦμεν τῶν τῶν· πόπο γὰρ πᾶσι ὑμῶν ἀναβροῦμεν ἀναβροῦμεν· ἀναβροῦμεν γὰρ ὑμῶν τῶν τῶν ἐκ τῶν κεφαλῆς πᾶσι. εἶπων δὲ τῶν, καὶ λατρεύειν ἀναβροῦμεν, ἀναβροῦμεν τῶν θεῶν ἐναντίον πάντων· καὶ κλάσας ἤρξατο ἐκτείνειν. εἰς τῶν δὲ ἡμερῶν πᾶσι, καὶ αὐτοῖς ἀναβροῦμεν τῶν τῶν, ἡμερῶν δὲ ἐν τῶν πλοῖον αἱ πᾶσι ψυχῶν ἀναβροῦμεν ἐκτείνειν. Κορεθέντες δὲ τῶν τῶν, ἐκβροῦμεν τὸν σπιν εἰς τὴν θάλασσαν. 50 Ὅτε δὲ ἡμερῶν ἐξήντη, τὴν γὰρ οὐκ ἐπίγνωσκον κέλεον δὲ ἵνα κατεπίσω ἐκτείνειν αἰγυλόν, εἰς ἐν ἐκβροῦμεν, εἰ διώσασθαι, ἐξώσασθαι τὸ πλοῖον. καὶ τὰς ἀναβροῦμεν ἀναβροῦμεν εἰς τὴν θάλασσαν, αἶμα ἀναβροῦμεν τῶν τῶν ἀναβροῦμεν καὶ ἐπάρραβεν τὸν ἀναβροῦμεν τῶν πνέσσει, κατέχον εἰς τὸν αἰγυλόν. ἀναβροῦμεν δὲ εἰς τὸν ἀναβροῦμεν, ἐπικεῖσθαι τὴν ναυῦ. Ἐν μὲν πύμνης ἐκτείνειν ἐκτείνειν ἀναβροῦμεν· ἢ δὲ πύμνης ἐκτείνειν ὑπὸ τῶν βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ πλοῖον βροῦμεν ἐκτείνειν, ἵνα οὐκ ἀναβροῦμεν ἀναβροῦμεν, μὴ τις ἐκβροῦμεν ἀναβροῦμεν· ὁ δὲ ἑκατοντάρχης, βροῦμεν ἀναβροῦμεν τὸν Παῦλον, ἐκβροῦμεν αὐτῶν εἰς βροῦμεν· ἐκβροῦμεν τὴν ἀναβροῦμεν ἀναβροῦμεν βροῦμεν,

- εὐν. ἀπορίψαι τὰς περὶ τὴν γλῶσσαν ἐξένοι· καὶ τὰς λοιπὰς, ἃς μὲν ἐπὶ σπασίον, ἃς δὲ ἐπὶ ἰων τῶν
 γὰρ ἑσπασίον. Ἐὐτως ἐχέτω πάντας ἀσασθῆναι ἐπὶ τῶν γλῶσσαν. Et capite xxviii: καὶ ἀσασθῆν-
 πει, τὴν ἐπίγειον ὅτι μελιτήν ἢ νῆσον καλεῖται. Οἱ δὲ Βάρβαροι παρῆρχον ἐπὶ τῶν τοχῶν Φιλανθρώ-
 πων ἡμῖν. αἰσφάσεις γὰρ πρὸν ἀσασθῆναι πάντας ἡμᾶς, ἀσά τὸν ὑπερὸν τὸν ἐφασάτω, καὶ ἀσά
 τὸ ψυχή. Συμφάσεις δὲ ἢ Παύλου Φρυγίαν πολίτης, ἢ Πιθῆνται ἐπὶ τῶν πρὸν, ἐχίδια ἕκαστος
 ἡμέρας ἐξελθῶν κατήχησε τὴν χεῖρα αὐτῶν. ἃς δὲ εἶδον οἱ Βάρβαροι κρεμάμενον τὸ ἡμεῖον ἐκ τῆς χεῖρος
 αὐτῶν, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Πάντας φωνᾶς ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος ἐπὶ τῶν, ἐν ἀσασθῆναι ἕκαστος τὸ
 σπασίον ἢ δὴν ζῆν τῶν εἰασίον. Οἱ μὲν οὖν, ἀσασθῆναι τὸ ἡμεῖον εἰς τὸ πῦρ, ἐπαθεν ἕδεν κακόν. οἱ δὲ ἀσασ-
 θῶντων αὐτῶν μέλειν πῦρ ἀσά τὸν ἀφῶ νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν ἀσασθῶντων, ἢ ἡμε-
 10 ροῦται μὴδεν ἀσασθῶν εἰς αὐτῶν ἡμεῖον, μετὰ βαλόμενοι ἔλεγον, ἡμεῖον αὐτῶν εἶναι. Ἐν δὲ πῶς πῶς τὸν
 τῶν ἀσασθῶντων ἀσασθῶν χεῖρα τῶν πρῶτον τὸ νῆσον, ἐνὶ μάλι Ποσειδῶν ὅς ἀσασθῶνται ἡμᾶς, τρεῖς
 ἡμέρας Φιλιφρονίως ἐχέσαν. Ἐχέτω δὲ τὸν πατέρα ἢ Ποσειδῶν πρὸς τὸν ἀσασθῶντα ἢ ἀσασθῶντα
 κατὰ τὸν ἀσασθῶντα πρὸς τὸν ἀσασθῶντα, ἢ ἀσασθῶντα τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἰασίον αὐ-
 τῶν. τὰς οὖν ἀσασθῶντα, καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ ἐχόντες ἀσασθῶντα ἐν τῇ νῆσῳ, ἀσασθῶντα, καὶ ἀσασθῶντα
 τῶν οἱ ἐπὶ τῶν ἀσασθῶντα ἐπιμῶν ἡμᾶς, ἢ ἀσασθῶντα ἐπιμῶν τὰ πρὸς τῶν χεῖρας. Μετὰ δὲ τρεῖς
 ἡμέρας ἀσασθῶντα ἐπὶ τῶν ἀσασθῶντα ἐν τῇ νῆσῳ Ἀλεξάνδρινῳ, ἀσασθῶντα Διοσκουρίδῳ. Καὶ
 κατὰ τὸν ἀσασθῶντα εἰς ἀσασθῶντα, ἐπιμῶντα ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν ἀσασθῶντα κατὰ τῶν ἀσασθῶντα
 εἰς τῶν ἀσασθῶντα. ἢ ἀσασθῶντα ἀσασθῶντα εἰς τῶν ἀσασθῶντα. ἢ ἀσασθῶντα ἀσασθῶντα
 ἀσασθῶντα ἐπὶ αὐτοῖς ἀσασθῶντα ἡμέρας ἐπὶ τῶν ἀσασθῶντα ἢ ἀσασθῶντα εἰς τῶν ἀσασθῶντα. Hoc est: cap. xxvii:
- 20 *Ut autem decretum fuit, uti in Italiam navigaremus; tunc Paulum simul cum aliis vinclis cen-*
turioni tradiderunt, cui nomen erat Iulius, cohortis Augustae. Cōnscenso igitur navigio Adra-
mytino, navigaturi juxta Asiae loca, provecti sumus. aliterā autem die de vecti sumus Sidonem.
illinc provecti, sublegimus Cyprum: quod venti essent adversi. Et Cilicium Pamphylumque
mare emens, devenimus Myra, opidum Lyciae. Illic naclius centurio navem Alexandrinam, na-
vigantem in Italiam, imposuit nos in eam. Quumque haud paucis diebus tarde navigaremus;
vixque pervenissemus juxta Cnidum, adversante nobis vento, sublegimus Cretam juxta Salmo-
nem illamque agrē praeerlegentes, pervenimus in quemdam locum, Pulcros portus dictum: cui
propinqua erat urbs Lasaea. Haud exiguo autem temporis spatio peracto, quum jam esset periculosa
navigatio; quod jam jejuniū quoque praeerisset; admonēbat eos Paulus, dicens: Viri, video,
 30 *cum injuriā multoque damno, non solum oneris atque navis, sed et animarum nostrarum, futu-*
ram navigationem. At centurio gubernatori potius credebat atque nauclero, quam iis quae à
Paulo dicebantur. Quumque haud opportunus ad hibernandum est portus; plerique decreve-
runt, illinc etiam solvere: si quo modo possent Phanicem pervenire; atque illic hiemare: qui
portus est Cretae, spectans ad Africum et Chorū. Quumque adspirasset Austro: visi sibi pro-
positi facti compotes, inde solverunt: proximēque praeerlegunt Cretam. Verum haud multo
post impēgit in eam ventus turbulentius, qui vocatur Eurydon. quumque abrepta esset navis,
nec posset obniti vento; datā eā vento, ferebamur. Et quum sub parvam quamdam insulam,
nomine Claudam, cursu delati essemus; vix valuimus scapha compotes fieri. qua subductā, ad-
 40 *juventis inebantur, succinctā navi, metuentesque, ne in Syrtin inciderent; demissis velis, ita fe-*
rebantur. Quum autem vehementi tempestate jactaremur, sequenti die jacturam fecerunt. ac
tertiā die ipsi nostris manibus armenta navis abjecimus. Quum verò neque Sol neque sidera ad
complures dies adparerent; tempestasque haud exigua incumberet; ablata in posterum spes omnis
erat salutis nostrae. Et quum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit,
Oportebat quidem, o viri, mihi ab invidia obediendo non provecos esse à Creta, ac vitare inju-
riam hanc et damnum. Verum nunc adhortor vos, sitis bono animo: anima quidē nulla peri-
bit ex vobis; sed tantum navis. adstitit enim mihi hac nocte angelus Dei, cuius ego sum, et
quem veneror: dicens: Ne metue Paule: oportet te sisti Caesari. Et ecce, gratificatus est tibi Deus
omneis, qui tecum navigant. Proinde bono animo estote viri. credo namque Deo, ita fore, ut
 50 *loquutus est mihi. In insulam verò quamdam excidere nos oportet. Quum ergo quartadecima*
nox advenisset, et jactaremur in Adria: nauta circa medium noctis suspicabantur, adpropin-
quare sibi aliquam terram. Et demissā bolide, invenerunt passus xx. paullumque inde progres-
si, rursum demissā bolide, invenerunt passus xv. Metuentes itaque, ne forte in loca aspera in-
ciderent; jactis è puppi ancoris iv, optabant diem oriri. Quum autem nauta quaererent fuge-
re è navi, quumque demississent scapham in mare, eo obtentu, quasi à prorā ancoras extensuris
dixit Paulus centurioni: Nisi hi in navi manserint, vos servari non potestis. Tunc abscederunt
militēs funeis scaphae: et severunt eam excidere. Die verò jam adpetente, hortabatur Paulus
omneis, uti caperent cibum, inquiens: Dies hodiē est quartadecima ex qua expectantes jejuni
permane-

permanetis, nihil sumentes. itaque vos hortor, uti sumatis cibum. hoc enim ad salutem vestram spectat. nullius quidpe vestrum capillus de capite cadet. Et quum hoc dixisset, accepissetque panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & quum fregisset, cepit edere. Omnes vero quum jam animum recepissent, & ipsi cibum sumserunt. Eramus autem universe anima in navi ducenta septuaginta sex. Caterum satiati cibo, adlevabant navim, projicientes frumentum in mare. Die autem exortâ, terram non agnoscebant. sinum verò quemdam animadvertierunt, habentem litus: in quem decreverant, si possent, extrudere navim. ancoris itaque undique ablati, permiserunt eam mari: simul laxatis gubernaculorum vinculis, & sublato artemone ad venti statum, tendebant ad litus. Sed quum incidissent in locum bimarem, impegerunt navim. ac prora quidem infixâ, manebat immota: puppis verò solvebatur præ fluctuum violentiâ. ¹⁰ Melitum autem consiliûm erat, ut vincos occiderent; ne quis, quum enatasset, effugeret. at centurio volens servare Paulum, prohibuit eos ab hoc consilio: iussitq; ut, qui possent natâre, abjicerent se primos, & in terram evaderent: ceteri verò partim in tabulis, partim quibusdam navis fragmentis, atque ita factum est, ut omnes salvi evaderent in terram. Et cap. xxviii: Et quum salvi evassissent, tunc cognoverunt, insulam vocari Melitam. Barbari verò præstabant nobis haud vulgarem humanitatem. accenso quidpe rogo exceperunt nos omnes, propter imbrem ingruentem & propter frigus. Quum autem Paulus in fascem collegisset nonnihil samentorum, rogoque imposuisset; vipera è calore prodiens, manum eius arripuit. Ut verò viderunt Barbari bestiam è manu eius: alii aliis dicebant, Omnino homicida est homo iste: quem, postquam salvus evasit è mari, ultio non sinit vivere. At ille, excussa bestia in ignem, nihil mali passus est. Illi ²⁰ verò expectabant dum intumesceret, aut concideret repente exanimis. Verum quum diu expectassent, & viderent nihil incommodi illi evenire; mutatâ sententiâ, dicebant eum esse deum. Caterò circa locum illum erant prædia principis insule, nomine Publii. qui quum nos exceperet, per triduum comiter hospitio detinuit. Contigit autem, ut pater Publii, febribus ac dysenteria detentus, decumberet, ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus, sanavit eum. Hoc igitur factò, reliqui etiam, qui morbis tenebantur in insulâ, accedebant, & sanabantur. qui etiam multis honoribus nos honoraverunt: & quum proveheremur, imposuerunt quæ necessaria erant. Post treis itaque mensis provelti sumus navi Alexandrinâ, quæ in insulâ hiemaverat: cui erat insigne Castor & Pollux. Et deventi Syracusas, triduum illic mansimus. inde circumlegentes devenimus Rhegium. & alterâ post diem, quum supervenisset ³⁰ Auster, secundâ die venimus Puteolos. ubi inventis fratribus, rogati sumus, ut permaneremus apud eos dies septem. & ita venimus Romam. Hactenus divi Lucæ verba. quæ licet perpicua sint ac satis clara, nec alio lumine egeant; tamen non defuere, qui in controversiam traherent, in utram Melitam naufragio isto ejectus fuerit divus Apostolus: in hanc nostram Africi maris, an in alteram illam in sinu Adriatico ad Illyricum in conspectu Epidauri, sive, ut nunc vocatur, Ragufii opidi sitam. Nec nupera hæc quorundam est opinio: sed jam ante 130 annos ita sensit Constantinus Porphyrogenitus imperator: & haud dubiè alii cum ipso. Verba eius, in libro de Administratione imperio ad Romanum filium, cap. xxxvi, de insulis Illyrici litoris hæc sunt: *Κεραῖσι δὲ ἔτι πάλαι τὴν νῆσον ἡσθε μὲν ἡ μεγάλη ἢ Κέρκυρα, ἢ τὴν τὸ Κίον. ἐν ἣ ἔστι καὶ Κασπον. ⁴⁰ νῆσον ἡσθε ἐπὶ τῆς μεγάλης τῆς μέλειται, ἢ τὴν τὸ μαλαζαῖον. ἐν ἣ ἔστι πάλαι τῶν Ἀποστόλων ὁ ἀγιος Λεωνῆς μὲν ἡσθε, μελίτιον τῶν τῶν περὶ τὸν ἀγιον Παυλον δὸς τὸ δακτύλιον περὶ τὸν ἀγιον Παυλον κατὰ φλέξε. νῆσον ἡσθε ἐπὶ τῆς μεγάλης τὸ φάρα. νῆσον ἡσθε ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁ Βορτῆσις.* Id est: Tenent & insulas hæc: Una est insula magna, quæ Curcra sive Cicer dicitur; in qua & opidum. alia magna est, quæ Meleta seu Malozeate vocatur: cuius in Actis Apostolorum meminit sanctus Lucas, Melitam eam nominans: ubi & vipera, sancti Pauli digitum mordens, ab eo excussa igni concremata est. alia est magna, Phara dicta. alia item magna, quæ Bratzes. Eadem insulæ Plinio, lib. 111, cap. xxvi, dicuntur Brattia, Pharia, Melita, Coreyra Melana, id est, Nigra. hodiè vocantur, Brazza, Pago, Méleda, Corzuola. Sed age; rationes seu argumenta eorum, qui istam Constantini sententiam ⁵⁰ hodièque defendere conantur, paullo diligentius, pro more atque instituto nostro, quod ubique observamus, excutere liceat; ne quid præteritum aut in re tam gravi dissimulatum à nobis videatur. Primum igitur aiunt, quum compluribus eis que certissimis ostendi possit documentis, incolas Melitæ in Africo mari jam inde à primo Græcorum in Siciliam trajectu fuisse Græcos; divus verò Lucas eos, ad quos naufragio pervenit divus Paulus, adpellet Barbaros; frustra esse, si quis in hanc Africi maris insulam Paulum ejectum existimare velit: magisque id convenire ^{altri}

alteri illi apud Illyricum sive Dalmaticum litus Melitæ. cuius incolæ haud dubiè, ut ipsius continentis Dalmatiæ, fuere Barbari. nam illa Stephani grammatici, sive epitomatoris eius descriptio falsa est; *μελίτην, νῆσον ἑπὶ τῆς ἠπείρου καὶ ἰταλίας*. id est; *Melita, insula inter Epirum & Italiam*: quidpe à Melitâ istâ ad Epirum, cuius initium erat circa Aulonem opidum, quod vulgò nunc dicitur *Valona*, cæcè ferme sunt millia passuum; intercedente magnâ parte Dalmatiæ & omni Macedoniæ orâ maritimâ. Ex illâ porro imperitâ Stephani descriptione multo ineptior compilatâ conflataque est ista, quæ in Onomastico sacrorum Bibliorum legitur: *Melita, insula inter Epirum & Italiam, spectans Siciliam ad septentrionem*. Sic scilicet non minus apte dici poterit, Britannia est insula inter Islandiam & Galliam, spectans Africam ad septentrionem. Sed ille Onomasticus, quis cumque fuerit, duas diversâs Melitâs per ignorantiam in unam confudit. De cætero, Melita apud Illyricum quum portibus prædita sit undique quamplurimis, iisque tutissimis; tum solo etiam feracissimo, quo cænobium religiosorum hominum inibi conditum nunc fruitur; his quoque argumentis à divi Lucæ Melitâ minimè discrepare videtur. Huc accedere aliud haud minus grave argumentum, quod divus Lucas in narratione tam accuratâ ac ferè anxîâ nullius meminit opidi vel urbis; quum tamen urbs fuerit in Africi maris Melitâ omni ævo clara incolisque frequens; præterque duo portus, *Tunonis* alter, alter *Herculis*, haud minus celebres; ut supra demonstratum est. In horum igitur aliquo, maximè verò in opido, haud dubiè per treis illos menses moraturum fuisse, non in agris; centurionem cum militibus suis. nam in specu, quæ haud procul urbis mœnibus vulgò nunc dicitur. *La grotta di S. Paolo*, id est, *Crypta* seu *Specus divi Pauli*, trimestri cœo spacio egisse Apostolum, adfirmatu perquam absurdum esse; cœu carceres in urbe tam celebri fuissent nulli, quod centurio victos suos abdere atque custodire potuisset. & si liberum sine vinculis Paulum habere voluisset; saltè sub conspectu suo in urbe habuisset; nisi & ipsum unâ cum militibus ac cæteris victis in eadem specu tam diu egisse, credere libeat. Nec maioris esse momenti, quod de lapillis ex hac specu excisis fertur: eorum scilicet virtute scorpionum & angvium exitiale venenum domari & ab humanis procul elspelli corporibus: scorpionesque, perniciosum alibi animal, in hac insulâ mansvescere; lædendique vim atque naturam penitus exuete. quod Apostoli virtuti atque beneficio; postquam is heic à viperæ morstu non læsus fuit, incolæ se debere fatentur. quidpe de vicinâ ei insulâ, quæ v tantum millia passuum abest, ita scribit Solinus cap. xxxiii: *Ex parte, quæ Cercina est, accipimus Gaulon insulam; in qua serpens neque nascitur neque vivit inveccta. propterea iactus ex eâ quocumq; gentium pulvis, arceat angveis; scorpiones superjactu suo illico perimit*. Et de aliâ insulâ, longius à Melitâ inter Sardiniam & Africam sitâ, ita tradit Plinius lib. v, cap. vii: *Mox Gaulos & Galata: cuius terra scorpionem, ævum animal Africæ, necat. Dicuntur & in Clupeâ emori*. Hoc ipsius Africæ, haud ita procul Carthagine, fuit opidum. *Ebusus* item est in eodem mari interno prope Hispaniam insula; de qua idem Plinius ita lib. iiii, cap. v: *Ebusi terra serpentes fugat, Colubraria parit. ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus*. Et disertius copiosiusque de eadem Mela, lib. iiii cap. i: *Ebusus omnium animalium, quæ nocent, ad eò expers; ut nec ea quidem, quæ de agrestibus mita sunt, aut generet, aut, si inveccta sunt, sustineat. contra est Colubraria; cuius meminisse succurrit, quod, quum scateat multo ac malefico genere serpentum, & sit ideo inhabitabilis; tamen ingressis eam, intra id spaciū, quod Ebusitanâ humo circumsignaverunt, sine pernicie tuta est; iisdem illis serpentibus, qui solent obvios adpetere, ad spectum eius pulveris procul & cum pavore fugientibus*. Harum igitur insularum humo quum tanta insit fugandi necandique dira animalia virtus, quæritur an heic etiam aliquando fuerit divus Paulus; an his etiam gratiam suam atque beneficium impertiverit? Verum his omnibus satis responsum erit, si ex divi Lucæ historiâ veluti divino oraculo probavero, in nullam aliam insulam, quàm in hanc nostram Africi maris Melitam adpulisse naufragio divum Paulum. Primum omnium, quod divus Lucas ait iactatos fuisse ad noctem usque *xiiii in Adriâ*, eâque nocte adpropinquasse eos insulæ, quam postea cognoverunt esse *Melitam*; id huic nostræ apud Siciliam Melitæ cum maxime convenit. quidpe ad finem operis de Italiâ ex compluribus idoneis probatisque auctoribus demonstravi, *Adriatici maris* nomen non in Adriatico tantum sinu, qui vulgò nunc vocatur *Golfo di Venetia*; id est,

Sinus Venetus, sed & extra eum, ab hac nostrâ Melitâ ad Peloponnesum usque extensum fuisse. Porro, in plerisque vulgatis Græcis exemplaribus venti, quo tam diu jactabantur, nomen scriptum est *Εὐροκλύδων*, novo, nusquam aliâ lecto, nec satis apto vocabulo, quod enim peculiare erit vento nomen vel cognomen, quod omnibus reliquis eodem jurè tribui possit, quidpe si *Εὐροκλύδων*, ut nostros homines interpretari video, est *fluctuosus* live *impetuosus ventus*, qui *fluctus maiores concitet*; certè ab eodem argumento & *Νοτιάδων* rectè dicitur, & *Ζεφύροκλύδων*, & *Βόρροκλύδων*. at hæc ventorum vocabula quis umquam apud auctores legit, quis somniavit? Video equidem *Euroclydonem* nonnullos interpretari ventum, qui fiat ab ortu brumali. qualis equidem ventus divum Paulum non ad nostram hanc, sed 10 ad alteram illam in Adriatico sinu Melitam versùs septemtriones vel occasum æstivum egisset. At eo vento spirante quomodò navis à Cretæ litore in occasum hibernum infra *Gaudum* insulam, quæ vulgò hodiè vocatur *Gozo*, atque hinc porro in *Syrin* abripi potuisset? Nugæ sanè sunt. ego amplectendam hæc omnino censeo vocem, quam divus Hieronymus, & ante hunc auctor Vulgaræ sacrorum Bibliorum versio, in suis exemplaribus legerunt *Εὐροακύλων*, *Euroaquilo*, quod vocabulum, ex duabus vocibus, alterâ Græcâ *Εὐρῶ*, alterâ Latinâ *Aquilo*, compositum, cum denotat ventum, qui inter Aquilonem & Eurum medius spirat, qui rectè ab meridionali Cretæ latere navim infra *Gaudum* versùs *Syrin* abripere poterat. Vox autem *Εὐροακύλων* tam facilè à posterioribus librariis corrupta potuit in *Εὐροκλύδων*, quàm *κῆρον* in *κῆρον*, *Γαυδίον* seu *καυδίον* in *κλαυδίον*. namque insula, Cretæ à meridie objecta, Melæ ac Plinio dicitur *Gaudos*. unde hodièque antiquum hoc illi vocabulum, licèt detortum, manet *Gozo*. Apud Ptolemaum eadem insula legitur *κλαυδῶν*, *Claudus*: haud probiore sanè scriptio, quàm Samnitium in Italiâ urbs *καυδίον*, *Candium*, in quibusdam eius exemplaribus reperitur *κλαυδίον*, *Claudium*, & in plerisque *κλέσιον*, *Clusium*: & apud Strabonem, lib. I & VII, *Γαυλίον*, *Gaulus* insula, Melitæ vicina, variis in exemplaribus modò *καυδίον*, modò *κλαυδῶν*, modò *καυδῶν*. Sed vulgata Bibliorum versio habet *Cauda*. Cæterò urbis quoque *Lasea* nomen falsum atque vitiatum meritò suspicaris; quando id planè aliâ incognitum & in divi Hieronymi versione legitur *Thalassa*. Sic *Melita* etiam nomen in Vulgatâ versione corruptum est, *Mitylene*. Verùm de vocabulo *Εὐροακύλων* jam satis probatum puto. Hoc igitur vento ab Cretâ insulâ infra dextram *Gaudum* abrepti, quum metuerent, ne ulterius eodem cursu in *Syrin* impellerentur; *demissis velis, ita ferebantur*: nempe ex ortu in occasum, versùs Melitam insulam; gubernaculi adjumento eam Mundi regionem tenentes. tandemque, quum Melitæ, quâ ortum spectat æstivum, circa medium quartædecimæ noctis adpropinquassent, ancoras tam propè eam jecerunt, uti ex eo loco postridiè non modò insulam, sed etiam certum *sinum* in eâ conspicerent, *litus habentem*; id est, oram apertam, in quam escendere poterant. ancoris itaque sublati, permiserunt navim prædicto simul vento Euroaquiloni simulque maris fluctibus; qui, in dictum sinum delectam, *loco bimari*, id est, isthm seu cervici peninsulae cuiusdam (& plures, ut supra dictum, ex hoc insulæ latere in mare procurrunt) *impegerunt*. Hinc locus in medio ferè hoc litore etiam nunc vocatur vulgò *La Cala di S. Paolo*; id est, *Portus* live *adpulsus S. Pauli*: apud quem ædicula ei sacra est. At in Adriaticum sinum eo vento nullâ prorsus ratione sine velis deferri potuerunt. & si qua mirâ sorte incredibilique casu eò in conspectum usque Melitæ insulæ delati fuissent; certè tam prope continentem hæc est, uti in quamcumque eius partem adpellas, in conspectu habeas Illyrici litora; partibus insulæ, quæ longius, VI IIII, quæ propius, VIX IIII millia passuum distantibus. unde minimè credibile est, maluisse eos in insulam confugere, quam in continentem. Sed iniquies, ignorabant, apud quam terram essent. Esto; ignorabant, antequàm adpellerent. ecquid verò postea etiam censes maluisse centurionem cum militibus atque vincis in insulâ minùs culturâ per treis integros menses hiemare, quàm in celeberrimo Epidauri portu, qui in conspectu huius insulæ ad xx millia situs est? Idem verò de aliâ etiam navi illâ Alexandrinâ quæro, qua postea Puteolos usque pervecti sunt. Sed hæc unde, aut quorsum in hoc sinu; in hac insulâ; Puteolos petitura? In Africi maris Melitam deferri ab Alexandriâ, vel iis partibus, eadem tempestate

tempestate vel paullo antè poterat. Hinc porrò Sicilia litus à sinistris, Italiae à dextris legendo, tandem Puteolos pervenerunt. Litora terrarum ut semper legerint, Phœniciae, Cypri, Ciliciae, Pamphyliae, Lyciae, Cariae, Cretae, & post hibernationem in Melitâ, Siciliae, & Italiae, quæque loca in iis adierint, diligenter adnotavit divus Lucas. igitur, quia inter Melitam & Syracusas nulla nominat loca; longè probabilius est, à nostrâ hac ad Siciliam Melitâ profectos fuisse, quàm ab Illyricâ. à qua si fretum Siculum petiissent, magnus Italiae tractus multaque in eo opida circumlegenda fuissent; quæ haud dubiè, ut priora illa, memorasset divus Lucas: Brundisium scilicet, Hydruntum, & trajecto sinu Tarentino, Crotonem, Scylacium, Locros, Herculis promontorium, Leucopetram. neque enim opus habuissent Syracusas adire: nisi rursus adverso aliquo vento eò usque abrepti fuissent. qua de re nihil divus Lucas. Satis igitur jam & abundè ex hæcenus allatis documentis manifestum est, in nostram Siciliae vicinam Melitam naufragio ejectum fuisse divum Paulum. Huc jam adde, quòd in Dalmatici litoris Melitâ vestigia vel memoria huius Apostoli exstat nulla, præter suprâ memoratum Constantini imperatoris testimonium: licet hodiè eam gloriam prædicti cœnobii fratres religiosi sibi arrogare velint. Contrâ verò in hac nostrâ Melitâ templum urbis Melitæ cathedrale, satis antiqui, ut adparet, operis, divo Paulo sacratum est. tum ædicula ad suprâ dictum portum. Er, si postulas, quod Constantini auctoritati opponam; eni Arator Diaconus, qui sub Iustiniano imperatore, annis circiter 151 à nato Iesu, vixisse traditur, ita canit in commentationibus ad Acta Apostolorum:

*Lux revocata micat, velamine noctis aperto
Pandere visa solum, quod præbuit hospita nautis
Sicario lateri remis vicina Melite.*

Quum igitur ex tot tantisque documentis satis jam constet, & divum Paulum in hanc Melitam naufragio fuisse expulsam, & Græcos eam tum inhabitasse insulam; necessariò concludendum est, Barbarorum etiam quosdam eodem tempore vel saltem in agris unâ incoluisse. Hi verò nulli alii fuerint, quàm Pœni; vel primo bello Punico relictæ, vel postmodum, pace inter Romanos & Carthaginenses firmatâ, regressi; vel etiam finito bello Punico III, Carthagine deletâ. nam in Sicilia quoque eorum genus ad posteriora etiam tempora mansisse apud Soluntem, Panormum, Lilybæum, & alia loca; unde *trilinguis* vocat Siculos Apuleius, id est, Siculè, Græcè, ac Punicè loquentes; suprâ lib. I, cap. II docui. & in Hispaniâ item pleraque Turditanæ opida etiam Strabonis ævo sub Romanorum imperio tenuisse Pœnos, ibidem ostendi. Falli interim puto eos, qui incolas huius insulæ hodièque Punicâ lingvâ uti opinantur; quum dialectus sit potiùs corrupta Arabicae lingvæ, ab Arabibus, qui olim insulam, ut antè dixi, simul cum Sicilia occupaverunt, unâ cum gentis parte relictâ. Cæterum, quod divus Lucas in suprâ scriptâ historiâ nullius heic meminit opidi, id contrâ tot alia validissima argumenta nihil valere potest. quidpe neglexisse eius mentionem ille potuit, quia nihil memorabile vel nihil novi illic gestum; nisi quòd ægotantibus sanitatem restituerit divus Paulus: qui non solum ex opido, sed ex totâ insulâ undiquè ad eum confluebant. Id verò notatu dignissimum; & inter alia argumenta cummaximè numerandum, quòd prædictus *Publius* apud Lucam vocatur *ὁ Πρωτὸς τῆς νήσου*, id est, *Primus* sive *Princeps insulæ*; quemadmodum in inscriptione antiquâ ille *Λ. Κα. υἱὸς Κυρ. ἰπποδῶς Ρωμαίων, πρῶτὸς μελιταίων*. id est, *L. Ca. filius Cyr. eques Romanorum, princeps Melitenium*. Sed de his jam satis.

50 A Melitâ ad v millia passuum versùs occasum æstivum alia insula, magnitudine quidem illi inferior, ut quæ xxx tantum millia ambitu suo complectatur, *insula*. at fertilitate par est. Vocabulum ei hodiè vulgare est apud Siculos atque Italos *Gozo*; sed apud indigenas *Gaudisch*. quod & ipsum ab Arabibus, qui eam insulam unâ cum Melitâ occuparunt, mansit: in quorum libris est *Gaudosch*. in qua voce sonus literarum *sch*, quæ Germanicæ nostræ lingvæ propriæ sunt, idem est, qui Anglis in *sh*, Hungaris in simplici *s*, Boiohamis in gemino *ss*, Polonis in *sz*, Italis in *sc*, sequenti *e* vel *i*; ut in *scemo*, *scempio*, *sciagura*, *sciolto*; Gallis in *ch*, ut *chambre*,

chambre, chemin; Hispanis in x. Sed antiquum eius apud Græcos atque Romanos nomen fuit Γαυλῶν, GAVLVVS. quod postea corruptum fuit variè apud Strabonem in Γαυδῶν, Κλαυδῶν, Καυῶν. ex quibus doctissimus aliàs commentator eius delegit, ut omnium optimum ac maximè genuinum, Γαυδῶν, Gaudus. scilicet, quia hoc nomine insula erat prope Cretam; de qua supra dictum; quæ & ipsa vulgò nunc dicitur Gozo. ac fortè id nominis apud Arabes de hac nostrâ Gaulo legerat: unde ei auctoritas atque fides. Sed genuinum eius nomen fuisse Γαυλῶν, Gaulos, præter tot antiquos auctores, quos mox citabimus, testatur vetus quoque inscriptio, quæ ad opidulum huius insulæ portæ adposita est huiusmodi:

GALLIO. C. F. QVIR. EQVO. PVBLICO
EXORNATO. A. DIVO. ANTONINO. AVG. PIO
PLEBS. GAVLITANA. EX. AERE. CONLATO
OB. MERITA. ET. IN. SOLATIVM. GALLII
POSTVMI. PATONI. MVNICIP. AL.
PATRIS. EIVS. POSVIT

Sed veteres videamus auctores. Mela lib. II, cap. VII: *Circa Siciliam, in Siculo freto est Aecæ; quam Calypso habitasse dicitur: Africam versus Gaulos, Melita, Cossyra. Pli-
nius lib. III, cap. VIII: In Siculo freto insule sunt, in Africam versa, Gaulos, Melita, Cossyra. Et lib. V, cap. VII: Gaulos & Galata; cuius terra scorpionem, dirum animal
Africa, necat. Solinus, cap. XXXII: Ex parte, qua Cercina est, accepimus Gaulon insu-
lam; in qua serpens neque nascitur, neque vivit invecita. propterea iactus ex eâ quocumque
gentium pulvis, ardet anguis. scorpiones super iactu suo illicò perimit. Martianus Cap-
pella, lib. VI: In Siculo etiam freto insulas esse non dubium est; Africam versus, Gaulos,
Melita, Cossyra. Procopius Vandilicar. rer. lib. I; de Belisarii navigatione è Si-
ciliæ portu Caucanis in Africam scribens: Ἀρχαῖοι δὲ κατὰ τὴν Ἰσθμὸν τῆς Ἰσθμίας, Γαυλῶν π
καὶ μελίτη τῆς νήσου περὶ ἑσέρον. Id est: Velis celeriter sublatis, Gaulo & Melitæ insulis ad-
pulerunt. Silius, lib. XIII, neutro genere eam adpellavit Gaulum. quod postea
corruptum est in vulgatis eius exemplaribus in Caulum; in his versibus:*

— Cossyraque parva,
Nec maior Megarâ Mutye concordibus ausis
Iuvère, & strato Gaulum spectabile ponto.

Sed hoc poëticâ licentiâ mētri causâ factum. nisi legere malis, stratum Gaulos spe-
ctabile ponti. Cæterum Stephani epitomator: Γαυλῶν, νῆσος ἑστὴς τῇ Καρχηδόνι. Ἐκα-
ταύτη, ἐν Πελοποννήσῳ. ὁ ἠσιώτης Γαυλίτης. Id est: Gaulus, insula apud Carthaginem, aucto-
re Hecataeo, in Orbis descriptione. Insulanus inde dicitur Gaulites. Latinis GAVLITA-
NVS; teste dictâ inscriptione, sic scilicet & Tauromenitani dicebantur, & Tyndari-
tani, & Panormitani, & Drepanitani & Lilybetani: qui Græcis erant ταυρομηνίται, τυν-
δαρίται, πανορμίται, ἀρεπανίται, λιλυθαίται. Illud sanè de situ satis simpliciter; ut alia
innumera apud eundem epitomatores; quum longissimè insula à Carthagine sit
disita. Verùm Carthaginensium esse coloniam, alicubi legerat grammaticus,
historiarum geographiæque ignarus. Scylax, ἐν Περιπλῶ. Ἀπὸ Ἐρμαίας ἀρχῆς πρὸς
ἥλιον ἀναχόντα, μισρὴν δὲ τὴν Ἐρμαίας, εἰς νῆσους τρεῖς μικρὰς, κατὰ τὸ πρὸς Καρχηδονίαν εἰκο-
σάδας. Μελίτη πόλις καὶ λιμὴν Γαυλῶν πόλις Λαμπίας. Id est: A Mercurii promontorio
versus orientem Solem, haud procul à promontorio, insulae sunt tres parvae, ob id ipsam à
Carthaginensibus habitate: Melita, opidum cum portu; Gaulus opidum; Lampias. Diodo-
rus lib. V: τρεῖς δὲ Σικελίας ἐκ τῆς κατὰ μεσημβρίας μέρους νῆσοι τρεῖς πρὸς αὐτῶν πελάγαι, καὶ
τῶν ἐκείνη πόλιν ἔχει ἑκαταμύδων διωαυδῶν τοῖς χειμαρῶσι σκαφῶσι παρέχουσα τὴν ἀσφάλ-
ειαν καὶ πρώτη μὲν ἐστὶ Μελίτη. * * * μετὰ δὲ τῶν μελιτῶν νήσος ἐστὶν ἑτέρα, τὴν περὶ
νησίαν ἔχουσα Γαυλῶν, πελάγαι δὲ καὶ λιμῆσιν ἀκαιροῖς κεκοσμημένη, φοινίκων ἀπικῶν. Id est:
Sicilia versus meridiem tres insule medio in pelago obiacent, quarum unaquaque urbem ha-
bet & portus, qui tutos navibus tempestate iactatis receptus præbent. earum prima est Me-
lita. Et hac descriptâ: Post Melitam insula altera est, quæ Gaulus vocatur: in alto pelago
& ipsa, portuumque commoditate præstans; Phœnicum colonia. Quando à Phœnicibus
primum unâ cum Melitâ sit occupata, & quomodò postea Carthaginensium dicta
colonia Scylaci; supra in Melitæ antiquitatibus dictum. Sed hanc quoque eodem
cum

cum Melitâ tempore Græcos accepisse cenſeo colonos. idque ex Sili colligo ver-
bis, quæ ſunt dicto lib. XIII: ubi Siciliae adjacentiumque inſularum populos &
urbis enumerat, quarum alia Romanorum alia Carthaginiensium ſecundo bello
Punico ſequebantur parteis.

Romanos Petraa duces, Romana petivi
Fœdera Callipolis, lapidoſiq. Engyon artus,
Hadranum Hergentumq. ſimul, telâq. ſuperba
Lanigerâ Melite, ac litus piſcoſa Melacte,
Quæque procelloſo Cephalædias ora profundo
Cæruleis horret campis paſcentia cete.
Cætera Eliſais aderat gens Sicana votis
* * * * * Coſyraq. parva
Nec maior Megarâ Mutye concordibus auſis
Invère, & ſtrato Gaulum ſpectabile ponto.

Phœnices ſive Pœni ſi tunc fuerunt Gaultiani, Carthaginiensium coloni; liberum
atque integrum iſtis non erat in alterutrius populi parteis concedere. ſatisque
hoc ipſo argumento adparet, fuiſſe eos alieni generis. Neque verò probabile eſt,
Græcos, qui ex plerisque Siciliae locis & item è Melitâ eiecerant Phœnices, in in-
ſulâ tam vicinâ vel noluiſſe vel minùs potuiſſe eandem gentem movere.

Cæterùm antiquo auctori Callimacho Gaulus inſula credita eſt τῆς Καλυψῆς OGYGIA
ἦσ' ὅ, CALYPSVS inſula, ab Homero celebrata. Strabo lib. I: Ἀπολλόδορος δὲ ſive CALY-
ΨΥΣ inſula. Πηληϊά Καλλιμάχῳ. Ὡνηροῖν τοῖς περὶ Ἐρατοſθένη, διότι, καίπερ γεγραμμένος ὦν, πρὸς τὴν
Ὀμηρικὴν ὑπόθεſιν, καὶ τὴν ἑξανακτισμὸν τῶν τόπων, περὶ ὃν τὴν πάλαιον Φεράει, Γαῦλον καὶ
Κέρκυραν ἐνομάζει. Id eſt: Apollodorus, Eratoſthenem defendens, Callimachum reprehendit,
quod is, licet grammaticus eſſet, tamen & contra Homeri inſtitutum, & locorum in
Oceanò ab hoc expoſitorum, ad qua Vlyſſes pervenerit; Gaulum & Corcyram nominaverit.
Et lib. VII: καὶ τῆς μὲν ἁλλοῖς οὐ γνώμῃ ἐναί φησὶν ὁ Ἀπολλόδορος, Καλλιμάχῳ δὲ μὴ πάνυ,
μετὰ τὴν μὲν φησὶ γε γραμμάτικῳ. ἐς τὴν Γαῦλον Καλυψῆς ἦσιν φησὶ, τὴν δὲ Κέρκυραν Σχερῖαν.
Id eſt: Atque cæteris quidem ignoſci poſſe ait Apollodorus: Callimacho verò minime: qui,
grammaticam ſeſe profeſſus, Gaulon tamen Calypſus inſulam facit, & Corcyram Scheriam.
Hinc puto illud Melæ, ſummo errore plenum, lib. II cap. V II: Circa Siciliam in Si-
culo freto eſt Aea: quam Calypſo habitaſſe dicitur: Africam verſus Gaulos, Melita, Coſyra.
Atqui Aea Homeri erat eadem, quæ Circaus mons dicebatur in Italiâ. Verùm
unde ei hic natus ſit error, ſequenti hinc capite patebit. Calypſus inſula proprio
vocabulo Homero dicitur Ὠγογία, OGYGIA: deſcribiturque Odyſſ. lib. V hiſ
verbis:

Ἀλλ' ὅπ' ἔτι τὴν ἦσαν ἀφικέτο τῆλόθ' ἐῶσαν,
Ἐνθ' ἔκ' ἄν' ἴσθ' ἰοειδέσθ', ἠπειρόνδε
Ἡῖεν ὄφρα μὲγα πῶσ' ἴκετο, τῷ ἐνὶ Νύμφῃ
Ναῖεν εὐπλόκαμῳ τὴν δ' ἐνδοθὶ τίττειν ἐῶσαν.
Πῦρ μὲν ἐπ' ἐγαρόφιν μὲγα καέτο, τῆλόθ' δ' ἄδμῃ
Κέδρα τ' ὄκνεα τοῖς θύε τ' αἰὶά ἦσαν ὀδῶδες
Δαιμονίων. ἢ δ' ἐνδον αἰοδαίεσσ' ἐπὶ καλῇ,
Ἰσὺν ἐπιχορμῆν, χερσέην κερκίδ' ὕφαιεν.
Ἰλῆ δὲ σπείος ἀμφιπιφύκει τηλεθῶσαι,
Κλήθηρ τ' αἰγείρος π' καὶ εὐώδης κυπρίεσσ' ὄ,
Ἐνθα δὲ τ' ὄρνιθες Ἰουσιπτεροὶ ἐμῶζοντο,
Σκῶπες τ' ἰρῆκες π' πενύγλωσσοὶ π' κερῶναι
Εἰνάλια, τῆσιν π' Ἰαλαόστια ἔργα μέμηλεν.
Ἡ δ' αἰὲς π' πάνυσο περὶ σπείος γλαφυροῖο
Ἡμερὶς ἠβῶσαι, πῆλ' αἰ δὲ σαφυλῆσι.
Κρήναι δ' ἐξείης πῖσρες ῥέον ὕδατι λῶκῳ,
Πλησίαι ἀλλήλων π' ἄρα μύθῳ ἀλλυδίς ἀλλή.
Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ ἔξ ἠδὲ σελίνε
Θήλειον. Hoc eſt:
Sed quum jam in inſulam perveniſſet li ngè jacentem:
Tum è mari conſcendens cæruleo, ad continentem

Pp

Ibat

Ibat: donec ad ingentem specum pervenit, in quo Nympha
 Habitabat pulchricoma. hanc vero intus invenit.
 Ignis ibi ad focum ingens ardebat: procul vero odor
 Cedri fiffilis thurisque per insulam redolebat
 Ardentium. Ipsa autem intus cantillans voce pulcrâ,
 Telam percurrens, aureo radio texebat.
 Caterum silva specum circumcresebat wirescens;
 Alnus populusque & bene odorata cupressus.
 Ibi quoque aves, extensas alas habentes, nidulabantur;
 Bubones, accipitres, latasque linguas habentes coturnices
 Marine; quibus marina opera cure sunt.
 Praterea illic extensa erat circum speluncam cavam
 Vitis pubescens; qua uvis florebat.
 Tum quatuor serie fontes fluebant aquâ lympidâ,
 Vicini inter se, versi alius aliò.
 Circum ve. ò mollia prata violarum atque apii
 Virebant.

Ad hæc ita scholiastes poetæ Eustathius: Ἰστέον, ὅτι οὐχ οἷον ἀληθῶς ἐστὶ τὸ τῆς Καλυψῆος ἀνήλιον, ἰσορεῖ ὁ ποιητής· ἀλλ' οἷον ἀν' ὡς εἰκὸς εἶναι τὸ καλῶς ἔχον εἰς ἐνδοξαίτημα ἐνδόξου πορρωτάτου. Id est: Sciendum, non, quale re vera est Calypsus antrum, descripsisse poetam: sed quale debebat esse optimè comparatum ad luxuriosum victum illustris personæ. Atqui ista omnia, non equidem in Gaulo, sed in Melitâ insulâ hodiè que reperiuntur. Ioannes Quintinus in huius insulæ descriptione: Fontibus rigua est, hortis confita, palmas, sed sterileis, nec sponte genitas, ferentibus, oleasque ac viteis, & cum reliquorum pomorum genere ficus: breviter; eosdem omnes, quos & Italia fructus producit. rosas quoque gignunt odoris suavissimi: ut sunt hortensium, quibus abundant, omnia odoratissima ac saporis gratissimi apud eos, quia sicca. rosa tamen præ cateris, quæ propriè ruderatum agrum amat; qualis est Melitensis. quare sunt optima & hoc tractu mella, ut qua sint thymi, violarum, florumque apibus & alveariis convenientium, condita. sic, ut nomen traxisse videri possit insula, ipso nomine mellis gloriam statim præferens. Et postea: Campi latè pleni lapideis. sub quibus tamen gramen exoritur, à quo pecoribus pabuli suppeditatur ubertas. Atque hæc rupes magnâ ex parte serpilli, cythis, thymo, scatent. Troglodyte in eâ multi. specus excavant. hæc illis æolus. Et inter has specus illa sub urbis mœnibus, quam divi Pauli cognominant. De eadem insulâ Fazellus, decad. 1. lib. 1. cap. 1: Quæ Aquilonem spectat, omnino aquarum est indiga. quæ verò occidentem; aquis irrigua, & domesticarum arborum ferax. Sed tota ipsa insula frumenti, lini, leuconii, & cumini fecunditate celebris est. Sed ne ἐρμόζυλον, sive gossypium, de quo supra nobis dictum, immemoratum Homerus transivit. id quidpe his verbis innuere voluit:

— Ἡ δὲ ἐνδὸν ἀειδιάσθ' ἐπὶ καλῆ
 Ἰστέον ἐπιχορδῆν, χροσείη κερκιδ' ὕφαιεν.

Id est:

— Ipsa verò intus cantillans voce pulcrâ
 Telam percurrens, aureo radio texebat.

Et haud ita parvam fuisse insulam, uti ii scopuli, admodum exigui, qui Lacinio promontorio in Italiâ adjacent, vel etiam Nymphæa insula ante Epiri promontorium Nymphæum, de quibus sequenti agam capite, pro eâ accipi possint, ostendit Iulianus in epistolâ. Ὁ δνοσία δὲ, inquit, πὺν σέφον, νῆσον εἰκέντη μικρὰν ἐμοῦ ἢ τετραχέαν, καὶ τὴν γὰρ ἀλλοῦ ἢ τῷ Ἰθάκῳ, ἐπὶ Καλυψῶ πέπαιεν, ἐπὶ Φύστας δὲ τὸ κρείττον μάλα· βολή, τὸ μὴ τῷ Ἰθάκῳ ἀντὶ τέτων αἰρεῖσθαι. Id est: Vlysses, sapientiâ summâ præditum, & exiguamque & asperam insulam habitantem (quid enim aliud præter Ithacam?) neque Calypso allicere aut persuadere potuit, neque natura in melius commutatio, quo minus his Ithacam anteponendam censeret. Huc adde, quod, quum πειράζοιτο, id est, in medio sita pelago esset Melita, Vlysses apud Phæacas ita loquitur, Odyss. lib. vii:

Ὁ γυγίη τις νῆσος ἀποπρωθεν εἰν ἀλὶ κείτῃ,
 Εὐθα μὲν Ἀτλακτὸς θυράτηρ δολόεσσα Καλυψῶ
 Ναιεῖ.

Id est:

Id est:

Ogygia quaedam insula longè in mari jacet:
Vbi Atlantis filia, dolosa Calypso,
Habitat.

Sed disertius Odys. lib. 1:

Νήσω ἐν ἀμφιρύτῃ, ὅθι τ' ὀμφαλὸς ἐστὶ θαλάσσης
Νῆσοι δὲ δειδρηόσσα· θεὰ δ' ἐν δώμασι ναίει
Ἀτλαντὶς θυγάτηρ.

Hoc est:

In insulâ circumfluâ: ubi umbilicus est maris
Insula silvosa. dea verò heic domicilium habet.
Atlantis filia.

Et ne mireris, unde simul hæc de Melitâ, simul illa de Aegusâ, sive Caprariâ insulâ, tam accuratè comperta habuerit Homerus; en Strabo lib. 111 ita scribit: ὁ τίνων ποιητὴς τὰς τοσαύτας ἐραβίας [τῶν φοινίκων] ὅππῃ πᾶ ἐξ ἅλας τῆς Ἰβηρίας ἰσθηκίως, πυνθανόμενος δὲ καὶ πλεόντων καὶ τὰς ἀλλὰς δευτέρως (οἱ γὰρ φοινίκες ἐδήλυν τᾶτο) ἐν πᾶσι τοῖς τῶν Ἰσθηκίων ἐπὶ τῆς χῆρον καὶ τὸ Ἡλύσιον πεδίον. Id est: Itaque Homerus, quum sciret huiusmodi Phœnicum expeditiones ultima Hispania attigisse, & eorum locorum opulentiam atque alia bona, Phœnicibus indicantibus, cognovisset; p̄iorum ibi sedes & campum Elysium finxit. Scilicet Phœnices vel Pœni Homeri tempestate tenebant maritimam Siciliæ oram unâ cum Aegadibus insulis adjacentibus, & Melitâ Gauoque; ut suprâ libro primo, capite 11 patuit. Caterum apud Hesiodum, in fine de Generatione deorum hæc leguntur verba:

Ναυσίθοον δ' Ὀδυσῆϊ Καλυψῶ δ' ἴα θεῶν
Γέναιο. Id est:

Nausithoum Vlyssi Calypso excellentissima dearum
Peperit.

En, ut ex fabulis sæpè nectuntur fabulæ, ac mirificè inter se confunduntur. Nausithoum Phæacum fuisse in Melitâ regem, atque inde eos in Seheriam sive Corcyram eos deduxisse, suprâ ostendi. ad cuius postea filium Alcinoium Vlyssiem pervenisse, tradit Homerus. At heic Hesiodus quum sciret, & Nausithoum fuisse quondam in insulâ Melitâ, & Calypsô; Vlyssiemque ad hanc in longo illo suo errore pervenisse; Nausithoum horum fecit filium. Vnum argumentum adhuc addam; quod est apud Aethicum & Orosium. quorum hic lib. 1, cap. 11, Syrtēs, inquit, maiores & Troglodyta; contra quos insula Calypsus est. quæ Aethicus ita refert: Syrtēs maiores & Troglodyta; qui habent econtrâ insulam Calypsus. Sed & apud Svidam, in voce Χάρυβδης, hæc leguntur de Vlysse: Ἐκείσε ὁ Ὀδυσσεὺς πάντας ἑστὴν ἐπίπυρος μετὰ τῶν πολλοῖων ἀποβαλῶν, αὐτὸς μόνος, ἑκακίστους σκιδί, ἐν τοῖς ῥύμασι τῆς θαλάσσης ἐφέρετο. τᾶτον ἐωρεχόστες φοινίκες ἴνες ἐν τοῖς ὕδασι πλεόνον, ἀναλαβόντες ἤραρον εἰς κρήτιν πῆδος. Ἰδομένηα γύμνον· ὁ αὐτὸν ἐξενοδοχῆσαι τῆ χώρα τοῦ χειμῶνος, καὶ ἀπίπυρην εἰς φαιακίαν, πλεὺν νῦν λεγομένην Κέρκυραν· οἱ δὲ πύμπυρον αὐτὸν σὺν δυοῖν ναυσὶ καὶ ἐπίπυρος [εἰς Ἰθάκην]. Id est: Illic Vlysses omnibus sociis cum navibus amissis, ipse solus insidens tabulæ, in fluctibus pelagii ferebatur. quem conspicati Phœnicum quidam in undis natantem, exceptum in Cretam ad Idomeneum deduxerunt nudum: qui ipsum tempore hiemis hospitio excepit; misitque in Phæaciam; quæ nunc dicitur Corcyra. Phæaces autem miserunt eum cum duabus navibus ac sociis [in Ithacam.] Illud de Cretâ & eius rege Idomeneo nescio unde hauserit: quandoquidem ad Phæaciam nudum ejectum fuisse quum à Calypsus insulâ eò adveniret, ipse tradit Homerus & omnes eius interpretes. nec veri est simile, Phœnicias nudum tradituros fuisse Idomeneo. Quòd Phœnices autem eum tabulæ insidentem exceperint, id ex haud falsâ profuxit historiâ. quidp̄ Melitam, ut superiori capite dictum, paullo ante Troianam expeditionem occupavit ea gens; tenuitque ccccl. circiter annos etiam post Troiam captam.

Porro inter Melitam & Gaulon parvula quædam insula jacet, vulgari vocabulo Comino dicta. Antiquum huius nomen videtur fuisse Ἡφαίσια, ΗΕΡΗΑΒΕΣΤΙΑ; id est, si Latine reddas, VULCANIA. Itinerarium insulare: Insule Mal-

tache Festia & Falacron. Sic equidem regium in Hispaniâ habere Laurentinæ bibliothecæ exemplar, testatur Hieronymus Surica. ex quibus priora jam antea correxerunt in hunc modum: *Insula, Malta, Hephassia*. reliquum vocabulum *Falacron* debere esse *Gaulon*, ipse situs indicat.

CAP. XVII.

De erroribus Vlyssis.

10

ITaliâ atque Sicilia, minoribusque harum litori objacentibus insulis hæcenus descriptis, commodum jam fuerit de erroribus Vlyssis, quos antiquissimus poetarum Homerus ingenti Odysseæ suæ opere celebravit, nonnihil dicere: quandoquidem prisca etiam mortales controversos fecerunt. Atque equidem existisse aliquando decennale ad Troiam bellum, Vlyssesque ei interfuisse, & post excidium urbis per decennium circa Siciliam atque Italiam errasse, inter omnes convénit scriptores; donec tandem Eratosthenes, belli Punici secundi æqualis auctor, an Vlysses post id bellum & ubi erraverit, in dubium vocare cœpit: τὸς τ' ἐξηγητῆς Φλυάρης διαφάνων καὶ αὐτὸν τὸν ποιητῆν, id est, *nugatores adpellans cum interpretet tum ipsum poetam*; ut inquit Strabo lib. i. qui satis longâ, doctâ, & exquisitâ poetam disputatione contra Eratosthenem eiusque sectatorem Apollodorum defendit; omnisque geographiæ peritissimum ac principem fuisse probat. Eratosthenes δὲ φησιν, inquit Strabo, τὸτ' αὐτὸν εἶναι πρὸς Ὀδυσσεὺς πελάγηται, ὅταν εὖρη τὸν σκῆπτρον τὸν σφραγισμένον τὸν τῶν αἰέμων ἀσκόν. Id est: *Tum denique inventurum aliquem, ait Eratosthenes, ad que loca vagando delatus fuerit Vlysses, quum invenerit sutorem, qui utrem ventorum consuit*. Hinc etiam ita Philostratus in Heroicis, in Protefilao, de Vlysse loquens: Ἐς Ἴλιον μὲν οὐκ παρεθελκῆς ἦλθεν, ἐς δὲ Ἰθάκην γενηθεὶς. μακροτέρα γὰρ ἐξήρατο τῆς πάλῃ, διὰ τὸν πόλεμον, ὅς ποτὸς κίονας αὐτὰ διαπλεμήθη, κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἰθάκην ἔξ Ἰσμάρο. τὰ γὰρ Πολυφῆμος καὶ Ἀντιφάτης καὶ Σκύλλης, καὶ τὰ ἐν ἄδῃ, καὶ ὅτι: 10
σα αἱ Σειρήνες ἐν τῇ νήσῳ ἦδον, εἰδὲ ἀκρίβειαν ἐνυχοῦσιν ὁ Πρωπίλεως, ἀλλ' ἐπαλείφειν ἡμᾶς κηρὸν τοῖς ὡσὶ, καὶ παρὰ τὴν αὐτῆν, οὐχ ὡς ἡ πάλῃ ἦδον, καὶ ψυχαγωγῆται ἰκανῶς, ἀλλ' ὡς ἀπιθανὰ π καὶ περιβρηθῆναι καὶ τὴν νῆσον δὲ τὴν Ἀργύριον, καὶ τὴν Διαιάν, καὶ ὡς ἔβρον αἰεὶ αἱ θείαι, ἀπὸ τῆς πάλῃ, καὶ μὴ παρορμηθεῖται τοῖς μύθοις. Id est: *Ilium jam ruberem transgressus atatem venit: in Ithacam vero senio jam confectus rediit. longinquiore quidpe ob id bellum usus est errore, quod sibi in Ismaro Thraciæ urbe maritimâ pretercurrenti adversus Ciconas gestum est. nam que ad Polyphemum & Antiphaten, Scyllamque & inferos pertinent, & quacumque Sirenes in insulâ canebant, ne audire quidem concedit Protefilas: sed cerâ oblitis auribus, ea renuere: non quod minus voluptatis referta sint; & ad oblectandum animum satisfaciunt: verum minime veri similia atque ficta. Ogygiam præterea 40
insulam, Aeamque, & quod eius amore capta fuerint dea, præternavigare jubet, nec fabulis adrelli. Argumenta Eratosthenis, quibus contra Homerum usus est, confutat compluria ibidem Strabo. sed eorum præcipua duo fuisse videntur. primum hisce includit verbis Strabo: τὸ δὲ πάντα πάλῃ εἶναι, ἢ πθανόν, οὐδ' Ὀμηρικόν εἶναι φησι Πολύβιος. τὴν γὰρ ἐκείνη πῆσιν φιλοσόφημα πάντας νομίζειν, οὐχ ὡς Eratosthenes φησὶ, κελῶν μὴ κρῖνειν ποτὸς Διόνειον τὰ ποιήματα, μήδ' ἰσθρίαν ἀπ' αὐτῶν ζητῆν: πιθανώτερον π τὸ*

Ἐνθεν δ' ἐννήμαρ φερόμεν ὁλοοῖς ἀνέμοισιν, ἐν βραχεῖ Διόσημα δέχεται, (οἱ γὰρ ὅλοοι σὺν ἀνέμοις) ἢ ἐξωκασιζαν, ὡς αὐτὸν πρὸς τῶν (σωθεῖς) τὸ Διόσημα τὸ ἐκ μαλεῶν τῆς Σήλας σεδίων διμερῶν καὶ διελίων πεντακοσίων, εἰ, φησὶ, τὸ π θείημεν ἐν τῆς ἐνεία ἡμέραις διελύσθ' ἰσθρίαν, ἐκάσθ' αὐτὸν ἡμέρας ὁ πλὴς συμβαίνοι σεδίων διελίων πεντακοσίων. πὶς οὐκ ἰσθρίαν, ἐκ Λυδίας ἢ Ἰσθρίαν ἰνα ἀφίγημιον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὄντ' ἔξ Διόσηματ' σεδίων περὶ διελίων. Id est: *Omnia confingere, neque consentaneum esse ait Polybius, neque Homericum. nam huius præma omneis scriptum esse philosophicum censere; secus quam Eratosthenis visum; qui negat debere de sententiâ poetæ iudicium fieri: neque in poematibus quæri vult historiam. probabiliusque esse, ait Polybius, hæc verba,*

Hinc